

✓ 00 WS alte Nr. 398.

Wigandus, Joh.
4 Schriften

K.V.49.

DE
BONIS ET
MALIS GERMA-
NIAE,

ADMONITIO.

IOHAN. VVIGAND.

EXCVDEBAT PETRVS BRV-
bachius, Anno M. D. LXVI:
mense Ianuario.

DE

BONIS ET

MALIS ERMA

STIA

ADMONITIO

IOHANNES VICTOR

EXCEDEBAT PETRVS BRV

bachin, Anno M. D. LXXV

Wittenberg

CLARISSIMIS ET OR-
NATISSIMIS VIRIS, PIE-
TATE, DOCTRINA, VIRTUTE, PRU-
dentia, excellentibus, D. PETRO PREM, &
D: SIMONI SCHARDIO, LL. Doctori-
bus, Dominis & amicis suis
colendis.

E. & P. per CHRISTVM.

Xristimaui non alie-
num esse à mea per-
sona, uiri pietate, do-
ctrina, & omni uirtu-
tum genere ornatissi-
mi, atq; amici colen-
di, hanc commonefa-
ctionem de Bonis & Malis Ecclesiae
Dei, in Germania sub uexillo Domini
nostri Iesu Christi militantis, quatum-
uis tenui & arido orationis genere, in
mediū proponere. Cum enim cōciuis-
sim istius sacrae reipublicae, & in Chri-
sto confrater & commembrum, decet
me dilectionem erga eos, quibus tan-
ta propinquitate & coniunctione de-

A 2 uin-

Præfatio

uinctus sum, quanta quidem à me præ
stari potest, exhibere. Opus autem cha
ritatis arbitror uel præcipuum esse, ad
monere apertè, & minimè fucatis uer
bis, de cognitione summorum benefi
ciorum, quibus nos affatim obruit
Deus, præsertim uerò in rebus spiritua
libus. Nam ex isto fonte scaturit letitia
sancta, gratiarum actio ardētior, & cu
ra atq; sollicitudo in eiusmodi precio
sis rebus, fidelius & fortius conseruan
dis. Deinde uerò malorum, quibus pre
mimur, consideratio, ad pœnitentiam
uerā animos extimulat, & ad auerten
da ista mala ingruentia, per correctio
nem uitæ & seriam Dei inuocationē,
inuitat. Præterea, cùm unus sim uel mi
nimus inter seruos Dei, qui uerbum i
psum preciosum sonare debent, nemo
ut opinor, in timore Domini iudicās,
mihi uitio uertet, quòd hanc totam ad
monitionem ad eum finem dirigo, ut
agnitis atq; abiectis malis Ecclesiasti
cis & politicis, omnes simul præstan
tissimum

Praefatio.

tissimum thesaurum uerbi diuini, incorruptum conseruare, & ad posteritatem propagare studeamus.

Etsi autem rerum tantarum grauitas, aliquem eximium Oratorem poscebat, qui pondere & ornatu uerborum, animos legentium afficere, & singulari cum potētia trahere & commouere potuisset, tamen hæc uox me solatur, Ex ore infantium quoque, Deum perficere laudem suam. Licet igitur uerborum splendor à me afferri non possit, qualem quidem delicatæ aures flagitant, attamen fundamenta rerum longè grauisimarum, & maximè necessariarum, scio me dilucidè, simpliciter & apertè monstrare atq; annotare. Cōfido enim omnes sano cerebro præditos, & non prorsus in reprobum sensum traditos, ultrò cognituros & confessuros, nequaquam de friuolis, ineptis aut ludicris rebus, me hanc monitionem instituisse. Imò non dubito, eos cum comico dicturos, Neq; nihil, neq;

Prefatio.

Omnia hæc sunt, quæ dicit tamen. Video enim & ipse plura, neq; difficile fuisset adhuc aliquot capita rerum subiungere, uerùm certo consilio eas mihi met ipsi in præsentia metas constitui, nec prohibeo, quin alius suo indulgens genio, libero ac spaciofo campo longius procedat.

Quòd uerò nominibus hominum pepercì, eò feci, ut quilibet ista legens, in semetipsum inquirat, quanã in parte reus, & quid sibi ex uoluntate Dei corrigendum sit. Nam innocentes, se se recta conscientia sustentare possunt. Nocentes uerò, sua agnoscant, deplorent, & emendent uitia, ac monitiones sibi necessarias & salutare esse credant.

Præterea nequaquam Donatista sum, ut fortè aliqui maledici & peruersi homines criminari possent, qui Ecclesiam Dei tantummodo intra fines Germaniæ, ubi pura Euangelij doctrina discitur & traditur, contineri somniam,

somniem , sed quia Germanus sum,
 & in Germania hoc potissimum secu-
 lo Verbum DEI miranda bonita-
 te illuxit, ipsam Germaniam in praë-
 sentia inprimis commonefaciendam
 putavi. Neq; ignoro, Dominum De-
 um, etiam extra Germaniæ fines, salu-
 tari & uiuifico uerbo suo, Ecclesiam
 sibi colligere & sanctificare. Et nos in
 Germania uiuentes, cum omnibus
 membris ueræ & synceræ Ecclesiæ,
 in alijs regionibus totius orbis terra-
 rum existentibus, fide & confessio-
 ne concordamus, imò in æterna quo-
 que uita cum ipsis dulcissima con-
 suetudine apud IESVM CHRIS-
 TVM, communem nostrum Sal-
 uatorem, fruemur.

Vobis autem, clarissimi uiri, hoc
 qualecunq; scriptum publicè nuncupa-
 re uisum est, quia seriam uestram pieta-
 tem, constantiam & grauitatem in Ec-
 clesiasticis atq; politicis rebus, multis
 euidentissimis testimonijs perspexi, que,

nisi uererer me offensionem apud uos incursum esse, hoc in loco non nihil prædicarem, Sed non est lumen uestrum absconditum,

Deinde cum longioribus paulò interuallis locorum nos Deus, pro suo beneplacito, disiunxerit, uolui pro nostra amicitia, hoc scripto meam qualem cunque erga uos reuerentiam declarare, & *μνημόσυνον* nostræ coniunctionis in Domino mittere.

Rogo igitur peramanter, ut Theologi, uestrique amici, chartaceum munusculum, tantum beneuolentiæ causa missum, non aspernemi, & Ecclesiæ Dei ædificationem, ut facitis, strenuè adiuuetis. Erit enim aliquando tēpus, quando labores pro uerbo Dei syncerè custodiēdo, & ad posteritatem transmittendo, suæ sequētur laudes & præmia. Dominus DEVS Pater Domini nostri IESV Christi, uos in uera pietate cōseruet, atq; omnis generis benedictiōibus ornet & augeat. Amē,

V. P.

A: Iohannes Vuigandus D.

DE BENE⁹
ficijs diuinis ger
manie potissimū
oblatis,

Ab anno 1517. hucusq;

ETERNÆ uitæ beatitudo,
non erit ignauum ocium, aut mu-
ta quædam hominum cōuersatio,
sine omni dubitatione: Sed reco-
lent glorificati homines uiuacissi-
ma memoria, omnia illa beneficia, quæ in hac mor-
tali uita, & postea in resurrectione, à Deo ex im-
mensa misericordia acceperunt, eaq; grata mente,
hilari pectore, solerti & prōptissima lingua cele-
brabunt, perpetuisq; laudibus euehent, ac Deo Pa-
tri Filio & Spiritui sancto, æternam sese reueren-
tiam & obedientiam propter ea debere, uerbis, ge-
stibus, factisq; omnibus declarabunt, cuius quidem

A 5 rei

rei aliquot typi in Apocalypsi Iohannis nobis propositi sunt.

Sed cum in Christum credentes, in hac etiam uita regno caelorum inserantur, donentur iusticia imputatiua, quam Christus suo preciosissimo sanguine acquisiuit, atque inchoent per spiritum sanctum caelestem illam uitam, ideo quod in altera uita plenius quidem & perfectius agemus, decet nos hic quoque incipere, nempe beneficiorum Dei cognitionem, considerationem & celebrationem, quae quidem in parte nobis, praeter alijs Prophetis, egregie praestitit David ἐξᾶρχῃ , inquit: Benedic anima mea Domino, & omnia quae intra me sunt nomini sancto eius, Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnium beneficiorum eius. Et alias non tantum omnes homines, uerum etiam creaturas animatas atque inanimatas omnes ad laudem Dei exuscitat.

Etsi autem innumera sunt Dei dona, quibus priuatim & publice quotidie obruimur, neque mens humana ea omnia capere atque intelligere potest, in hac tanta caligine & deprauatione naturae, tamen aliqua sunt, illustrante spiritu sancto, expendenda, & quantumuis tremula lingua extollenda, ut autorem Deum, quantum omnino à nobis fieri potest, magnifice efferamus & honoremus.

Brevi

Breui igitur narratione commemorare in presentia, Deo opitulante, institui, Beneficia quædam Dei amplissima, quæ ex ingenti bonitate & clementia, tempore illustrati Euangelij, ab Anno 1517. uel circiter, huc usque, Germaniæ nostræ potissimum exhibuit atque prestitit. Hoc quasi scopo orationis meæ, quantumuis ex longinquo uobis commonstrato, non dubito, uos uestra sponte iudicare, materiam hanc pia consideratione dignissimam esse, iamquæ uestris cogitationibus iucundissimis de plurimis DEI donis, meam recitationem antecurrere.

Equidem scio, non opus esse sollicitè excogitatis rationibus, quibus doceam, tertio nos præcepto Decalogi teneri, ut ista Dei munera, subinde memoria repetamus, & gratis uerbis prædicemus: item eam commemorationem alere fidem, extimulare inuocationem, corroborare animum aduersus multa pericula presentia & ingruitura. Intelligo etiam nihil laboris mihi sumendum esse, ut uestros animos, ad eiusmodi res cum fauore & delectatione audiendas, extimulem, mihiq; conciliem: Sed potius inuitò ueniam mihi precandam esse statuo à Deo & uobis, si non eo quo debebam pondere & ornatu uerborum de tantis rebus dixerem. Verum hoc Bernhardi sequamur, Etiam balbutienti

butienti ore excelsa Domini resonemus, ac sit nobis solatio hoc suaue dictum spiritus sancti, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem tuam.

Cum autem rerum maximarum copia, in hoc argumento me grauet, quæ in tam angusto temporis spacio, quod huic narrationi tribuendum est, uix extremis quasi labijs attingi, nedum euolui atq; explicari queunt, ideo præcipua tantum Dei beneficia in medium producemus, quam ad rem istum ordinem uobis non ingratum fore spero, ut primum de Ecclesiasticis beneficijs Dei, deinde de Politicis, tertio de Oeconomicis, quarto de communibus quibusdam differam.

Ecclesiastica uoco dona, quæ ad Ecclesiæ negotia, ad religionem, ad conuersionem hominum, ad cultus ueros Dei, ad piè claudendam hanc temporaneam uitam, deniq; ad lætam ex mortuis resurrectionem faciunt. Inter ea aut ista sunt præcipua.

Biblia sacra in clarissimam lucem, summo Dei beneficio iterum sunt producta, & in manus atque usum hominum familiarem tradita. Constat enim, Biblia sacra multis iam seculis, pro obscuro libro ubiq; locorum esse habita, peneq; situ & squalore interijisse: cuius quidem rei istæ potissimum erant cause. Primum, quia tantum Latina sanctorum librorum uersio comendabatur, quæ profectò plurimas illustres res & sententias, parum concinna interpretatione

interpretatione inuoluit & obscurat. Deinde quia tantum ad Scholasticorum disputationes & Summas, in Scholis adsuefiebant, qui Theologia imbuebantur. Laici uerò à lectione Bibliorum, non aliter atq; sicut ab amaraco, arcebantur, ac publicè tantum audiebant Legendas sanctorum. Verè igitur, quod in Samuele dicitur, Verbum Dei erat preciosum, nimirum ob raritatem, eo tempore. Nunc uerò Biblicæ uersiones luculentæ extant, imprimis uerò Germaniam Teutonice translatione per Lutherum ornauit Deus, ita ut omnes linguarum periti ultro fateantur, fœliciores, clariore, planiore uersionem ex Hebraico textu, apud nullam aliam gentem extare. Nam de Græca quidem & Latina interpretatione, quæ iam habentur, non difficile est iudicium. Aliæ uerò gentes hodie, à Germanica etiam uersione, lucem aliquam hauserunt.

Multorum scriptis memoriæ consecratum & tanquam diuinum beneficium magnificè prædicatum est, quòd Septuaginta illi uiri, hebræum textum in græcum transfudere, consilio Ptolemæi Philadelphæi regis Aegyptiaci. Vidimus autem & nos adulescentes, qui Vitebergæ tum sacris literis erudiebamur, quomodo certis horis cõgrederentur in ædibus Lutheri, Melanthon, Cruciger, Forsterus, Aurogallus, Ionas, suasq; in reddendis quàm commodissimè sanctæ linguæ phrasibus operas, singulari ingeniorum

ingeniorum acumine, dexteritate, pietate, conferrent, Luthero architecto operis, quid cōuenientissimum esset iudicante & sequēte. Dictante igitur spiritu sancto, Biblia germanica tam tersa, tam clara, tam lucida prodierūt, ita ut pueri ac puellæ iam Biblia legentes, proprium ac genuinum sensum, absq; longis commentarijs ob oculos uideant, atq; fundamenta pietatis & omnis consolatonis addiscant. Hæc uerè à nobis dici, res ipsa testatur. Nam Biblia iam plura in priuatis Laicorum ædibus habentur, quàm olim in collegijs ac Bibliothecis Ecclesiasticorum omnium extiterunt.

Cùm igitur Biblia sint fons & scaturigo sinceræ religionis, cultuū diuinorū, imò salutis nostræ perpetuæ, ideo æternas Deo pro hoc tãto munere gratias debemus. Nihil iam dicam de alijs uersionibus, quas Germanici doctores alijs in linguis dederunt. Præclaram nauauit operam in noui Testamenti illustratione Erasmus: insignem etiam laborem impendit in uetus Instrumentum Munsterus & alij nōnulli, sed inter hæc omnes (quod pace omnium dicere liceat) ueluti Sol in medio cælo Germanica translatio elucescit, ac Hebraica idiomata planissimè exprimit.

Alterum beneficiū, quod Deus Germaniæ imprimis exhibuit est, præcipuorum articulorū fidei illustratio, qualis ab Apostolorū temporibus huc usq;

in hoc mundo non est cognita. Equidem nemo infiriari potest, historiam eorum temporum, quæ Apostolis è terris sublatis decurrerunt, considerans, doctores maximè in hoc incubuisse, ut doctrinam de uno Deo in essentia, & trino in personis, saluam atq; inconcussam aduersus hæreticorum præstigijs conseruarent, qua quidem in re de uniuersa posteritate optimè sunt meriti, uerùm in plerisq; alijs doctrinæ Christianæ articulis, remissiores, ut mollissimè dicam, fuerunt, atq; opiniones præstantium uirorum nimis imprudenter secuti sunt, ac pertinacius quàm decebat retinuerunt. Quando uerò Scholasticæ spinositates cum Aristotele, in Ecclesia Dei dominatum accepere, tum unà cum neglectu Bibliorum, dēsissimæ tenebræ in omnibus articulis fidei ingruerunt. Si quis illas plus quàm Aegyptiacas caligines excusare uelit, næ ille æternis tenebris dignus erit. Qualis enim de pœnitentia perplexitas & obscuritas, quales Syrtes de bonis operibus, qualis error in precatione & similibus rebus fuerit, nemini obscurum est.

Effectus igitur illustratorum Bibliorum, erat lux in capite de uiribus humanis in rebus spiritalibus. Quàm. n. liquidò ostēdit et euincit Lutherus cōtra Erasmiū, hoīes Psychicos, ut Paulus eos uocat, nisi regenerentur à Deo, nihil prorsus annuere seu cooperari posse, imò iuxta Paulum, Sensus carnis esse

esse inimicitias aduersus Deum.

Discrimen Legis & Euangelij prorsus erat post Apostolorum tempora oblitteratum, atq; multarum confusionum et errorum causam præbebat. Verum per Lutheri ministerium dilucidè explicatū est, nempe quòd Lex sit aliquomodo naturæ humane nota, Euangelium uerò minimè, quòd Lex requirat hominum obediētiam perfectissimam, iuxta decem præcepta: & quia eam propter naturæ deprauationem homines persoluere nequeant, terreat eos, iramq; Dei & pœnas denunciet, Sed Euangelium offerat, atq; largiatur gratis, obediētiam & meritum Christi fide amplectentibus, eaq; ratione pavidas & consternatas conscientias erigat & soletur. Quòd Lex normam agendorum, Euangelium uerò acta per Christum adferat atq; communit. Hac luce in sacris literis præfulgente, omnia sunt perspicua, ac plurimi Antinomici furores refutari queunt.

Quàm uerò profundis ac tetrīs tenebris caput religionis & salutis nostræ, doctrina de iustificatio-
ne coram Deo seu remissione peccatorum obruta fuit? Verè enim id accidit, quod Dominus futurum prædixerat, Pseudoprophetas nullam certam salutis uiam monstraturos, sed eccè hic, eccè illic Christus est, clamaturos. Nam eò res reducta erat, ut Ecclesiæ ministri, animarumq; curatores, non dirigerent

gerent anxias & trepidantes conscientias ad Christum per fidem, sed aiebant, peregrinationibus uel Missis, uel solitaria uita, uel eleemosynis, uel preculis, uel alijs rebus gratiam Dei promerendam esse. Hisce atris nubibus aut turbinibus potius, corda hominum obscurata, Solem iusticiæ aspicere nõ poterant, Verùm illis nunc denuo remotis ac dissipatis, uerbo Lutheri atq; aliorũ fidelium $\sigma\upsilon\nu\epsilon\rho\gamma\omega\upsilon$, ista doctrina purissimè & liquidissimè in Ecclesia Christi effulsit, Remissionẽ peccatorũ coram Deo omnes accipere, ex mera gratuita misericordia, propter Christi sanguinem, quotquot in eum credunt. Iusticiam hominum peccatorum non esse actiuam, seu opera, conditionem, qualitates, conatus, studia, ullius hominis, sed obedientiã Christi uel impletionẽ Legis, quam patiẽdo ac satisfaciendo Christus loco generis humani peperit, quæ quidem Legis iusticia per sanguinem Christi acquisita, nobis donatur, applicatur, imputatur, credentibus in hunc saluatorem. Ex hoc fonte omnes haurimus gratiam pro gratia, iusticiam, consolationem, pacem, & uitam æternam. Non enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus, per quod oporteat nos saluos fieri.

Eodem modo & doctrina de Bonis operibus illuxit, quòd nimirum bona opera sint fructus gratuita coram Deo acceptationis seu iustificationis,

B per=

18 De bonis & malis

perinde ut bonæ arboris suauia poma: Ac dicantur bona opera, non quæ ipsi homines proprio arbitrio confingant, sed quæ in Decalogo eiusq; explicatione in uerbo Dei sint præscripta, quæ quidem etsi imperfecta sint in hac uita, tamen per fidem in Christum Deo placeant, 1. Petri 2. Superstitiosi cultus aboliti sunt, quibus passim homines erant horribiliter fascinati.

Vnicum asylum hominum perturbatorum & afflictorum inuocatio est. Ea uerò in Papatu ita erat à Deo auersa, atque ad mortuas creaturas conuersa, ut nulla inter gentes scædior unquam idololatria extiterit. Sed hoc tempore repudiatis mediationibus ac intercessionibus defunctorum hominum, ad ipsum Deum Mediante Iesu Christo, æterno & unico Pontifice, homines sunt deducti, & ostensum est, Solum Deum, & in solius Christi nomine ac fiducia, inuocandum esse: Hoc modo quasi uepribus semotis, aditus ad ipsum Deum patefactus est.

Plurimi inepti & superstitiosi ritus, à baptismo sunt remoti: & imprimis prophanatio atque peruersio Cænæ Dominicæ horribilis, eiusq; mutilatio, claritate uerbi Dei indicata, & legitimus usus restitutus est. Porrigitur nota & uulgari lingua omnibus Christi fidelibus uerum corpus & sanguis Domini, quæ prius Antichristi grex offerre

re

re sese dictitabat Patri cœlesti, pro uiuis & mortuis. Præterea usum sanguinis Christi Laicis grandi cum scelere Pontificij subtrahebant. Eruitur igitur Ecclesia Christi hodie integro nostri Saluatoris Testamento, & leto pectore gratias agit pro tam benigna applicatione & obsignatione Christi, eiusq; beneficiorum. Gratulemur igitur toti Ecclesie, quòd hereditatem illam preciosissimam, Testamento Domini sibi delegatam, totam nunc addit, accipit ac possidet.

Claves quoque à CHRISTO traditæ, non amplius raso & inuncto generi hominum, ad rapiendas facultates, ad uindictas expetendas, & libidines explendas seruiunt, sed uerbo administrantur, ad hominum conuersationem & fidei confirmationem.

Quæ sint germanæ & genuinæ Ecclesie notæ, palàm ex uerbo Dei prolatum est, nempe Verbum Dei incorruptum, & legitimus sacramentorum usus. Vbicunque igitur istæ proprietates existunt, ibi non dubium est, ueram Dei Ecclesiam esse, in qua efficax est DEVS, per illa, quæ notauimus media. Vbi uerò ista uel non reperiuntur, uel deprauata sunt, Pharisaico seu Philosophico aut humano fermento, ibi nequaquam esse DEI Ecclesiam, licet clamoribus, conuicijs, pugnis, & cædibus

titulum Ecclesie splendidissimum Pontificij tueri conetur, manifestum est. In Germania igitur hoc felicissimo seculo primum uoce Lutheri & aliorum Θεοδιδάκτων, Ecclesia propria Dei rursus effloruit, & à cœtu Ecclesie malignantium & persecuentium, est segregata. Nam etsi sub medio Papatu, sparsim uera Ecclesie membra fuerunt, quæ crediderunt in Christum, ac idolomanias & uarios errores abhorruerunt, tamen reliquorum multitudine & potentia pressi, ueluti in obscuro carcere delituerunt. At iam repurgata Ecclesia, publicè cœpit Germania ueritatem profiteri & contradicentes conuincere.

Sed singula doctrina capita recensere, longum foret. In confesso est, totum corpus doctrinæ cœlestis simpliciter, dilucidè, propriè, dextrè erutum & traditum esse à Theologis Germaniæ, quale in omnium Patrum scriptis post Apostolos nullum inuenitur. Corpus autem doctrinæ appello, singulorum articulorum accuratam, & ex fundamentis sacrosanctæ Scripturæ haustam explicationem, qualis in Lutheri libris continetur. Nam qui locos, Methodos, aliaq; compendia scripsere, ultro confessi sunt, sese ex Lutheri scriptis, per quem uoluit imprimis suam ueritatem hoc seculo ex monumentis Prophetarum & Apostolorum patefacere Deo, sua desumere, & solummodo ad captum iuuentutis adornare.

adornare. Quòd uerò aliæ quoq; nationes idem studium secutæ sunt, non ipsis inuidemus, licet magna in multis sit differentia.

Huc pertinet Catechismus, quem Germania primum accepit per ministerium Lutheri ita solidè, succinctè & perspicuè declaratum, ut nullus in publicum rotundior & neruosior, in lucem, post sacras literas, quas semper excipio, prodierit unquam. Loquor autem de Paruo uti uocatur Catechismo Lutheri uel præcipuè, quem pueri ac puellæ iam per Germaniam memoriæ mandant, ante mensas recitant, in templis suauissima uoce profitentur, & iuxta eam explicationem, fidem ac uitam omnem Deo gubernante instituunt. Adultioribus, postea seruiunt prolixiores enarrationes.

Multi quidè multos composuere Catechismos, post illum Lutheri, de quo dixi. Verùm res ipsa testatur, nullum succulentiorum & planiorum hæcenus à quoquam prolatum, quàm Lutheri sit, quæ res argumento est, spiritum sanctum tam salutari operi adfuisse. Relinquantur sanè aliorum operæ & libri sua in æstimatione, modò cum fundamentis uerbi diuini consentiant: sed omnium uenia, credo pios Paruo Lutheri Catechismo, palmam non immerito tribuere. Liuidos autem & ambitiosos, hæc in parte nihil uereor.

Commentarios quoq; in libros sacros, ordinem,

B 3 phra

phrasin, locos seu applicationes atque usum doctrinarum, quasi digito cōmonstrantes, Germania haecenus edidit quam plurimos, lōgè nervosiores, lucidiores, & sacri salis pleniores, q̄ unquàm in tota illa post Apostolos antiquitate prodierint. Plus enim rerum in uno aliquo scripto exegetico Lutheri in Prophetam, aut Psalmum inuenias, quàm in multis libris Patrum, idque me cum alijs, absque inuidia pronunciare posse, credo apud pios omnes extra controuersiam esse. Hic si catalogum eorum librorum, quos Germani, hisce annis instaurati rursus Euangelij, euulgârunt, instituerem, atque in ijs annotare uellem, cuiusque singulares quasi uirtutes ac spiritus sancti testimonia, dies me hic deficeret. Res autem ipsa ante omnium oculos uersatur. Redundat enim uniuersa Germania, non tantum exterorum, uerum suis quoque suorum doctorum monumentis uel omnium maximè.

Ad hanc partem doctrinae, iure referendas censeo sacras conciones, quae ad populum habentur, non modò singulis Dominicis diebus, uerum in septimana quoq; crebrius. Nāq; in ijs lucet rerū grauitas, quae Papiisticis tenebris ubique regnantibus, prorsus ignotae erant, apta ad discendum dispositio atq; ordo, ostensio fundamentorum quorumlibet articulorum fidei, uerborum proprietates ac lu-

men,

men, ita ut auditores nō fabulas sanctorum, non inane uerborum strepitum, sed res ad salutem suam cultusq; Dei necessarias, rectè intelligere, & facile memoria comprehendere queant, omniaq; Antichristi falsa dogmata & impios cultus, ex lucidissimis & ualidissimis sacræ scripturæ testimonijs, diiudicare, suumq; ἀρχι ποιμενεσ Ιησυν Christum sequi norint.

Tertium Ecclesiæ beneficium, à Deo Germaniæ præstitum, est patefactio Antichristi tam euidens, tam liquida, tam aperta, ut nullo unquam seculo in mundo similis acciderit, iamq; tantum restet aduentus Christi, qui eum sua potentia penitus destruat. Notæ enim omnes, quæ à Daniele, Iohanne, Paulo, Petro, Spiritus sancti inspiratione sunt annotatæ, ad Pontificem Romanum, eiusq; arrogantissimam denominationem collatæ, apertissimè conuincunt, totum illum Papisticæ Ecclesiæ statum, cum suis membris, esse Antichristum. Senserunt id quidem plurimi multis retro seculis, ac ueluti per transennam perspexerunt, & inprimis Iohannes Hus insignis ille martyr CHRISTI: Sic tamen Deo nostro uisum fuit, ut Lutherus eam bestiam Romanam monstruumque horrendum ingens, quod gentes omnes oppresserat, ore styloque præcipuè, publicè ac disertè indicaret, oppugnaret, & spiritu oris Christi,

ut Paulus prædixerat, interficeret. Excitauit quidem Deus plures in Germania, qui Luthero, postquam Antichristum Romanum, hoc est, totum Papatum aggressus est, subsidiarias operas attulere, uerum hoc Ecclesiastico Duce ac heroe, robore spiritus sancti firmato, primum iste Goliath, non humanis uiribus, sed uoce ministerij uerbi diuini, calamo & picturis, petitus & prostratus est. Eam laudem si quis Luthero, tanquam organo Iesu Christi salutari & planè heroico, non relinquit, quid sibi arroget uideat. Nos enim non tam hominis, quam ipsius Christi magnifica opera celebramus.

Quis uerò nisi oculis menteq; captus, aut potius spiritus sancti prorsus expers, non uideat, non palpet, regnum Papisticum, per orbem diffusum, omnes fidei articulos nefariè corrupisse. Rudit adhuc asinus ille Cumanus in Concilio Tridentino, Anathemata esse, quicumq; asseueret, SOLA in Christum fide, peccatores coram Deo iustificari. Non desinit horrendam & manifestissimam idololatriam defendere atq; urgere, nimirum creaturarum mortuarum inuocationem, pro opituloribus & Mediatoribus. Pergit sacratissimi Testamenti Domini, tetram & blasphemam prophanationem ac mutilationem tueri: offerre Patri: quod Christus uoluit distribui & comedi atq; bibi, sanguinem effusum pro Laicis quoq;, solis impuris sacerdotibus attribuere.

attribuere. Imò sibi etiamnum potestatem non tantum uoce, literis, fulminibus excommunicationum, sed etiam armis cruentis usurpare nititur, articulos fidei destruendi ac erigendi pro arbitrio. Verèq; quod de Dracone est memoriæ proditum, iste Antichristus, sua decreta multo piorum sanguine scribit. Ista igitur & similia sacrilegia, rapina, tyrannides rerum spiritualium & corporalium, istum Antichristum & ἀντίχριστον, in domo Domini grassantem, manifestissimè & liquidissimè coarguunt, cumcunt, omniumq; oculis exponunt atq; demonstrant.

Hoc quasi Augiæ stabulum, perpurgatum nunc esse diuina bonitate, & ab hoc Pharaone, Germaniæ pleraq; loca liberata esse, inter innumera dona hoc seculo toti mundo exhibita, non est postremum. Sonuerunt igitur atq; sonant adhuc (licet paulò languidius, quàm uiuo adhuc Luthero fiebat.) Angelorum Dei uoces, Cecidit, Cecidit Babylon. Item, Exite ab ea popule meus. Ac tenenda atq; intimis pectoribus imprimenda est, ista Lutheri grauis & uera uox, Eum saluum fieri non posse, qui non ex toto corde odisset Papatum. Causa iustissima est, quia Antichristum diligere, est Christum odisse: sed absq; Christo nulla salus est: & quo sint ablegandi omnes aduersarij Domini, ex præmonitione ipsius, quæ Matth. 25. extat, non est obscurum.

Quomodo Damascenus, Beda & pleriq; alij,

B 5 ineptie

ineptierint de Antichristo, non est ut pluribus re-
 fellamus. Nondum enim tempus aduenerat, quo An-
 tichristus publicè toti mundo esset reuelandus, ad
 quod quidem Lutherus noster à Deo fuit delectus,
 alijsque, qui hoc seculo suam quoque operam con-
 tulere. Quid igitur restat, nisi ut breui in nubi-
 bus compareat, qui bestiam illam superbam, cum
 omnibus suis asseclis & cultoribus, qui ad tan-
 tam reuelationem sponte, ut noctuæ, tenebras
 expetiuerunt, in sulphuream paludem præci-
 pitet?

Quartum bonum à Deo collatum, ex superio-
 ribus enascens est, optima & saluberrima Eccle-
 siarum Christi reformatio, uti uocant, seu constitu-
 tio. Nam plerisque nugis Sanctorum explosis, ido-
 lolatria, hoc est, inuocatione & ueneratione de-
 functarum creaturarum abrogata, prophanatione
 Cænæ Dominicæ remota, Baaliticis boatibus iner-
 tissimorum hominum sopitis, fucis atq; porcis in ha-
 ris monasteriorum passim sese saginantibus, profligatis,
 restitutum est ministerium docendi uerbum
 Dei purè & integrè, ex fundamentis Prophetico-
 rum & Apostolicorū scriptorū. Canunt lingua uer-
 nacula frequentissimi Laicorum cætus, in publicis
 templorum congressibus, sacros hymnos letis pe-
 etoribus et uocibus. Tenera iuuentus, inter seniores
 medijs in templis consurgit, & Catechismi capita
 succincta

succincta quadam enarratione recitat. Fiunt ardentissimæ preces, in nomine Mediatoris unici Domini nostri Iesu Christi, à toto populo. Sacramenta iuxta institutionem Christi, clarè, sineq; omnibus superstitionibus aut ludis ociosis administrantur: accedunt Synaxim adultiores, pueri, uirgines, matronæ, uiri, senes, audientes mortis Dominici cõmemorationem, & ipsi quoq; beneficia, per Christũ cunctis mortalibus præstita, pijs animis perpendentes, Deo gratias agentes, & incrementa fidei petentes.

Hoc pacto domum magno cum fructu, ex templis reuertuntur homines. Conferunt cum dulcissimis liberis & familia, de concione in templo audita, de Deo, de remissione peccatorum, de uita æterna, & similibus fidei articulis. Facientes suas operas, non amplius tot ueneras cantilenas, aut nugas de Hildebrando, uel Theodorico de Berna, ut olim sub Papatu, sed Psalmos & Hymnos germanicos personant, ex quibus fundamenta fidei illustria, & consolationem in rebus aduersis, attentamente notant. Aegrotantes, ab ipso Christo auxilium implorant, & uera in ipsum fide certò statuunt, sese habere peccatorum remissionem, & esse heredes æternæ uitæ, per & propter Christi meritum, non propter sua opera, eaq; luce accèsi, pleni spe certissimaq; fiducia beatæ & gloriôsæ resurrectionis, uita hac mortali defunguntur.

Etsi

Etsi autem zizania in agro Domini passim pul-
lulant, tamen ista spiritus sancti dona, conspicua
& non rara sunt. Quòd uerò Antichristi insanum
agmen, nobis confusionem religionis tribuit, id res
ipsa publicè refutat. Et quid immundus ille spiritus
aliud eructaret, quàm ut opera Dei illustria crimi-
naretur?

Quintum donum est miranda custodia, prote-
ctio, promotio Ecclesie Dei renascentis & efflo-
rescentis. Nam fortis ille suum atrium tenens, hoc
est, Romanus Antichristus, tanta prudentia, proui-
dentia, industria regnum suum firmauerat, ut uide-
retur immotus planè ueluti terminus ille Romanus
permansurus esse. Nam Ecclesiam atq; politiã, am-
babus quod dici solet manibus apprehenderat, ua-
lideq; tenebat. Inuadere igitur Antichristum, siue
in dogmatibus, siue cultibus, siue uita, erat initiò
quidem, totum Romanum imperium aduersum se
concitare. Quo enim fœdere Romano præfuit, om-
nes principes ac reges deuincti atq; obstricti fue-
rint, neminem ut opinor latet, & Monarchæ quo-
que Papã, perinde ut ouiculæ Arctolycon, metue-
re cogebantur. Consueuerat enim ille excelsus Do-
minus, ceruices Imperatorum calcare. Quòd igi-
tur initiò unus Monachus, quasi ex antro progre-
diens, penna & uocis sono ferit idolomaniam, sa-
crilegia, errores totius Papatus, neq; euestigiò cū-
cute

eute & crinibus uno impetu absorbetur, tanquam
 à Ceto Ionas, id miraculum Dei est, non opus huma-
 num. Idem perpendamus in progressu. Quòd pri-
 mum pauci numero, resurgenti quasi ex mortuis
 Christo, nomina dant, quòd destructis idolomanijs,
 synceram instituunt Ecclesiam, ijq; non sunt à con-
 iuratis Antichristi oppressi penitusq; deleti, imò
 quòd ueluti Danieli Leones iratissimi & robustissi-
 mi, occlusis faucibus assederint: item quòd multæ
 multorum insidiæ, machinationes, conatus fracti ac
 retardati sunt, ut interea latius sese Verbum Dei
 per Germaniam diffunderet, ingens est clementissi-
 mi & omnipotentis Dei beneficium, qui ut pro sua
 immensa misericordia, hac ætate uoluit Germani-
 am in suum regnum uocare, ita etiã sua manu pro-
 textit, seruauit, liberauit. Imò quòd præsentiam ac
 benedictionem Dei singularem declarat, quò maio-
 ri uiolentia aduersarij tentauerunt Euangelij lucẽ
 atq; incrementa, ueluti florem intra ipsam herbam
 adhuc occlusum, extinguere & perdere, eò ueluti
 palma, uerbi synceri uis magis enituit, altiusq; as-
 cendit. Quò plura instituta fuere Colloquia, ut in
 ijs peculiari Sophistica, & subtilibus ex intimis me-
 dullis Scotistarum prolatis disputationibus, Euan-
 gelij synceritas obrueretur, & quasi strangulare-
 tur, eò magis claritas uerbi diuini effulsit, pluresq;
 ei sese adiunxerunt, cuius quidem rei historia ipsa
 testis

testis est. Re ipsa igitur cognouimus, uerbum Dei si oppugnetur, magis enitescere, quemadmodum præclare à ueteribus dictum est, Sanguinem Christianorum rigare ac fœcundare Ecclesiam, ut copiosiores inde Christicolæ enascantur.

Huc igitur referamus, & propagationes Ecclesie Dei in exteras gentes, & martyres excellentes omniū ordinum, qui non dubitârunt, dignitates & opes amittere, imò uitam etiam ipsam pro hac religione profundere, eaq; ratione ueritatē cælestem obfirmare. Inter hosce uerò Martyres iure etiã censetur Iohannes Fridericus princeps Elector, perpetua bonorū memoria dignissimus, qui nullis uel pollicitatiōibus uel minis, uel pœnis adigi potuit, ut Interimistico libro subscriberet, maluitq; gloriæ suæ corporalis, quàm æternæ iacturam facere. Reliquorum uerò excellētium martyrum cateruā, prolixitatis gratia recēdere non possumus. Ista aut̄ omnia, sicut & superiora, p̄j ex historijs cognoscant, & mētes ad considerationē plurimarū rerū intendāt, quas breuis hic noster sermo complecti non potest.

Sextum regnantis Christi ad dexteram cælestis Patris, opus & beneficium est. doctissimorum uiro-
rum, ac salutarium Ecclesie ministrorum copia.
Nam quoties uisum est Deo, suam repurgare atq;
instaurare Ecclesiam, seruos idoneos exuscitat.
Quot autem quanti-
q; in Ecclesia Dei summi uiri

(Nam

(Nam de alijs alibi dicendi locus erit) passim hac ætate per Germaniam claruerint magis, quàm in toto reliquo terrarum orbe, notius est, quàm ut singulorum nomina recensenda sint. Excesserunt aliqui ex uiuis, quidam adhuc funguntur officijs. Neq; tantum eorum multitudo, & quasi exercitus sacer Domini, spectandus est, sed dona eruditionis, fidei, zeli ac confessionis, linguarum, laborum, scriptorum, quæ omnia sunt eiusmodi, ut uideatur Christus quasi largissimo imbri, in Germaniam sua dona effudisse. Libri sacri tot sunt scripti ac publicati, ut in mundo nunquam plures in lucem uenerint, latiusq; dispersi sint. Superioribus annis in Papatu, scriptores librorum rarissimi erant, tamq; horridè, frigidè & ineptè pleraq; scriptitabantur, ut nauseam & fastidium, obiter saltem aspicientibus adhuc adferant. Plurimum etiam differunt mancipiorum Antichristi, de sacris rebus Coözyzationes, à Germanorum Theologorum libris, quos officina Lutheri & aliorum rectè sentientium, per spiritum sanctum euulgauit, id quod non est difficile iudicare sana mente præditis.

Optimum Dei nostri beneficium est, quòd singulari protectione & gubernatione, omnium hereticorum impetus & conatus, quotquot sese renascènti Euāgelio nefariè opponere ausi sunt, fracti ac dissipati sunt. Ita enim solet usu uenire semper, quoties

ties Deus Ecclesiam aliquam, salutari & uiuifico suo uerbo extruere parat, toties ille hostis Dei in perniciem hominum prope seu pone, ut uulgo loqui solemus, sacellum collocare nititur. Ita hoc etiã tempore, fucorum & uesp̄arum examina, ad turbandum mellificium Dei produxit Satan, nempe Anabaptistas, Sacramentarios, Antinomos, Enthusiasistas, Cothurnifices seu Concinnatores Christi & Antichristi, ueritatis & mendacij, & similes prestigiatōres. Verũm monstra ista Deus, luce & potentia uerbi sui redarguit, conuicit, profligauit tã ualidẽ, ut syncera uerbi diuini doctrina, suos potuerit progressus mediocres facere.

Etsi autem nunc post Lutheri obitum, noua ueluti capita hydræ Lerneæ adnascuntur, ex quibus teter halitus procedit, tamẽ Deus hæcenus clementer exuscitauit aliquot doctores, qui nouis istis strumis, securim uerbi diuini impegerũt, ut aliquod saltem semen sanctum in Germania, sit ex Dei misericordia huc usq; relictum. Quid autem porrò sit futurum, mundo ad extremum casum uergente, non obscure à Christo prædictum est. Nostrum est orare, confiteri, & statuere, aliquam saltem Ecclesiã, licet exiguam permanurã, usq; ad extremam mundi ruinam, quantumuis furentibus Diabolis, & omnibus eorum subditis.

Octauum Dei beneficium est, quòd in cribratione

ne

ne Germaniæ, cum Interim (uti uocatur formula illa religionis, quæ ad Papatum homines, non tam rationibus ex uerbo Dei deprõptis, quàm euaginato ense uocabat.) passim grassaretur, Deus ex immensa bonitate & dilectione erga Germanos, tum persecutioni modum statuit alium, quàm hostes animo decreuerant, tum catellos aliquot excitauit, plerisq; Molossis dormitantibus, tantumq; imbecilibus licet illis latratibus effecit, ut non modò chaos illud religionis explosum, sed etiam aliæ ad Antichristũ inclinationes, cessiones, largitiones, conformationes, impeditæ, & confessionis Augustanæ confessio, iterum in lucem ac medium theatrum sit producta. Etsi autem catellorum latratus, supra modum inuisi fuerunt, non tantum hostibus synceræ Euangelij Christi professionis, sed etiam Molossis quibusdam, qui sua uel dormitatione, uel intempestiua palpatione, nimium de rebus non suis, sed ipsius Christi largiti fuerant, tamen Dei opus agnoscendum est, qui ad fundamenta doctrinæ aliquos iterum reduxit. Remurmurantibus porrò quibusdam Deus ora obstruet, aut cum tempore pacem eis imponet. Interea uerò monendi omnes Deum timentes, ut opus Domini non blasphement.

Hactenus genera quædam Ecclesiasticorum beneficiorum Dei strinxi potius quàm explicui, nunc ad politica nonnulla accedendum est.

C

Inter

Inter ea uerò Dei dona, quæ ad politiam spectant, primū est ex Ecclesia manans, quod uerè in Christo gloriatur Lutherus, ab Apostolorum temporibus huc usq; doctrinam de auctoritate, dignitate, officio Magistratū, non tantopere illustratā fuisse, atq; à se in suis scriptis factū sit: postea uerò aliorum in Ecclesia Christi rectè docentium, suffragia & elucidationes accesserunt. Nam quantopere Romanus ille Antichristus, Magistratus Politici auctoritatem & officium fregerit atq; deturparit, ex historia aliquot seculorum notum est. Non enim tantum persuasum fuit omnibus, Monarchas bona conscientia, in suo munere nequaquam uersari posse, nisi à Monstro illo Romano, comprobationem & confirmationem accepissent, sed etiam quòd difficillimum sit, in eo uitæ ordine saluari. Multi igitur eò dementiæ processerunt, Principes, Reges, & Imperatores, ut sponte Magistratu suo abdicato, in Monasteria sese abdiderint, quidam uerò defuncti, sordidis Monachorum cappis, sese uestiri ac tumulari iusserint. At hodie Euangelium Christi, pios Magistratus ex Esaia ornat, quòd sint nutricij Ecclesiæ, hospites Ecclesiæ ipsius, externi custodes Legis diuinæ, iudicia quæ exerceant, esse ipsius Maiestatis diuinæ iusticiam, unde etiam Dñi nuncupentur, seu Vicarij Dei in terris, quòd multò gratiora coram Deo opera faciant Magistratus, sapienter,

fapiēter, piē, rectē exequentes suum à Deo sibi de-
mandatum munus, quàm omnia in omnibus Mona-
sterijs ac templis, rafa inunctaq; pecora Papæ. In-
promptu autem causa est, quia ex præcepto Dei,
eiusq; uice agunt quæcunque agunt, iuxta ministe-
rium suum Magistratus Christiani, ac norunt, fi-
de in Christum, eas actiones Deo acceptas esse. Mo-
nachi uerò, reliquaq; Antichristi mancipia, de suis
conatibus & operibus, nullū habent uerbū Dei, sed
potius interdīta ipsius Dei, merisq; hominum con-
mentis insistent. Quid pulchrius dici potest, q̄ quòd
ex reuelato Dei uerbo, discūt p̄j Magistratus, quo-
modo omnem suam gubernationem, ad gloriam
Dei, ad salutem æternam subditorum, ad incremen-
ta regni Christi, referre debeant? Audiunt sese pro
suis multiplicibus laboribus, æterna præmia conse-
cuturos esse?

Secundum politicum beneficium Dei est, legum
ciuiliū illustratio atq; sciētia. Nam ex uerbo Dei
patefacto, hoc etiā bonum exundat, ut Leges
ciuiles maius acceperint lumen. Nam Decalogus
fundamentum, & scaturigo, & norma est legum
honestarum omnium. Eo uero declarato in Eccle-
sia, non possunt non eius riuuli quoque, inde ma-
gnam dignitatem & autoritatem accipere. Quæ
ex uerbo Dei Hieronymus Schurffius, suis inserue-
rit Consilijs, manifestum est, ut de alijs non dicam,

imò iura politica, tam sunt perspicua prælucente Euangelio Christi, ut iam sinuosa uolumina Iuris ueluti Theseo filo monstrato, sine magno negotio disci, & ad usum transferri queant.

Tertium bonum ciuile est, quòd subditi ex Euangelij doctrina, honorificentius de Magistratu sentiunt, eiq; promptius ac liberalius obtemperant, atq; suam etiam uitam, iuxta regulam uerbi diuini rectius dirigunt. Licet autem Diabolus sua quedam semina subinde spargat, & non exigua sit Sanctorum infirmitas, tamen non est dubium, precibus atq; officijs alijs, subditos uerbo Dei institutos magis iuuare atq; ornare Magistratum, quàm sub regno Papatus factitatum sit.

Quartum Dei beneficium, in hoc genere est, à rapinis, quibus latro ille Romanus, eiusq; satellites & complices, opes Germaniæ multis seculis expropriarunt & perpurgarunt, patria nostra est liberata. Inutiles profusiones in Vigilijs, Missis, ædificijs, peregrinationes, cessauerunt. Didicerunt enim Germani, in res Deo gratiores conferre suas facultates, si quas habent. De alijs uerò abusibus, in præsentia non instituam querelam, ne à scopo proposito, mihi deflectenda sit oratio.

Oeconomica uerò beneficia politicis uicina sunt, & ex Ecclesiasticis similiter, ut ciuilia profluunt, inter quæ tantùm ista in præsentia recensebimus:

Primum,

Primum, quòd doctrina de Coniugio uitaq; Oeconomica, clarius est explicata, quàm multis retrò seculis post Apostolos esse factum. Nam de dignitate, sine & administratione coniugij, uoce ac scriptis ita eruditi sunt homines in Germania, ut sciant Deum & instituisse primitus, & consociare adhuc Coniuges, omniaq; opera, coniugio uerè competentia, qualia sunt educare liberos, parare uictum, & similia, Deo per fidem in Christum placere, & id quidem multò magis, quàm omnium Monachorum & Monialium, quantumuis splendida opera, quæ non præcipit sed uetat Christus Matth. 15. & 24. Hoc decus cõiugij, quod ex illustrata doctrina Dei promanat, homines alacriores efficit, in omnibus honestis actionibus. Nam Papatus in hoc ipsum, singulari arte & ui incubuit, ut coniugij dignitate quasi eneruata, homines in eam opinionem adduceret, in coniugio sese parum Deo seruire posse. Hac impostura plurimi fascinati, in ipsis nuptijs uel dissiliere, uel stultis uotis sese obstrinxerunt, aut post aliquot annorum dulcem copulationem, ac liberorum procreationem, uelut æstro perciti, sua sponte diuina ista uincula, tetra ἀσφύϊα ruperunt, Monasticisq; idolomanijs sese dediderunt. Quo quidem scelere, quid potest dici atrocius?

Secundum beneficium Oeconomicum est, quòd ciuitates ab impuro Sacrificulorum cœlibatu, per

uerbi diuini lucem liberati sunt. Nam spurcus sacrificulorum seu Sibaritarum & Sodomitarum cælibatus, plurimas Oeconomias fœdissimè contaminabat, id quod ipsa experientia satis superq; demonstrauit. Sanctum itaq; coniugium, & thorus immaculatus, nunc istis sponsis Penelopes sequestratis, obseruatur. Si quid uerò pollutionis excitat diabolus, à Magistratu Christiano seuerè corripitur, q; si negligēs est, pœnā Dei procul dubio incurrit.

Tertium donum est, schola domestica, cuius quidem sunt p̄i parentes Rectores. Nā à teneris annis iuuentus Catechismo imbuitur, docētur liberi à primis cunabulis, quem Deum, & quomodo inuocare debeant, Vnde sit peccatum, quomodo coram Deo iustificemur, quomodo moriendum & resurgendum sit. Hic plantæ illæ cælestes pullulant, & succrescunt in laudem Dei, & utilitatē uitæ humanæ. Tot igitur sunt tēpla Dei, tot uernantissimi & pomiferi paradisi Domini, quot piæ œconomie, qbus nulla Cænobia Papiistica cōparari debēt. Huc reponendum est, q; opū aliarumq; rerum oīm in mundo finem usumq; licitum, coniuges ex Euāgelio discūt.

Communia deniq; beneficia Dei, pariter ad Ecclesiam, Politiam & Oeconomiam spectantia, sunt innumera quoq; & excellentia, de quibus ne immodicè excurrat oratio, tantum aliquot paucis uerbis annotabo, ac spero uos citra fastidiū, hanc quoque

que partem orationis audituros esse.

Primū commune Dei donum est, Scholarū aper-
tio, tum minorum, quas uocāt Triuiales, tum etiam
maiorū, quæ Academiæ et Vniuersitates appellari
solēt. Nā in Germania simul cū uerbo Dei, renatæ
quasi sunt & effloruerunt Scholæ in ciuitatibus &
oppidulis, in quibus pueri, à teneris inde unguicu-
lis quod dicitur, in pietate, in artibus, in linguis in-
stituūtur magna dexteritate, perspicuitate & faci-
litate, ut hodie in scholis pueri teneant, quæ domi-
nante Papatu, tumidissimis Doctoribus fuerūt igno-
ta, Imò simul cum scholis ingenia adolescētum Chri-
stus illuminauit, ut Germania repleta sit doctissimis
uiris in aulis, in curijs, in domibus.

Academiæ uerò Germaniæ, tantā acceperūt cla-
ritatē, ut in illis primū, ac multis hætenus annis,
Theologia sincera scaturierit, & quasi ex uberrī-
mis fontibus, in alias quoq; lōginquas regiones deri-
uata sit. Etsi aut Interimistica molitiones, nonnihil
turbationis attulerint, & aliquid labis asperserint,
tamen & sunt quædam adhuc puræ, & oramus De-
um, ut limpidos fontes passim restituat.

Secundū Dei beneficiū, quod cōmune censetur,
est prælorū cultura, expolitio & copia. Sine omni
enim dubitatione credendum est, propter hanc i-
psam Euangelij illuminationem, ac propagatio-
nem in mundo nouissimam, hoc medium ante ali-

quot annos, diuinitus in Germania monstratum,
 & hoc tempore adeo excultum esse. Quomodo enim
 tot libri describi, & in uarias regiones dissemi-
 nari potuissent, si non prælorum celeritate & arti-
 ficio adiuti essemus? Postea uerò etiam prodest alijs
 facultatibus, suo quodam ordine.

Tertium est, singularis artium omnium, totiusq;
 Philosophiæ illuminatio, quæ quidem ornamenta
 omnia, Euangelij lucem ac præsentiam spiritus san-
 cti comitata sunt. Non enim tantum artium dicen-
 di præcepta, ut de ijs primo loco hîc differam, mul-
 to clarius, quàm ab Aristotele, Cicerone aut quo-
 quam alio tradita sunt, sed multo expressius & de-
 xterius, earundem applicatio atq; usus est ostensus
 in Theologia, in Iure, in re Medica, in omnibus ui-
 tæ humanæ actionibus. Sub Papatu uerè, quod dici-
 tur, nullus & nemo mordebant se in sacco. Quàm
 enim facilè hodie discunt pueri, coniungere oratio-
 nem, & texere carmina? Quàm sunt dialectices ac
 Rhetorices præcepta cuius, ex Germanorum li-
 bellis obuia? Manifestum enim est prius cum tene-
 bris Papisticis in religione, simul etiam artium ista-
 rum obscuritates & perplexitates inualuisse, quæ
 res multa præstantia ingenia ita obtudit & hebe-
 tauit, ut in reliquis studijs, ulteriores progressus fa-
 cere, pauloq; altius ascendere non potuerint.

Physica etiam & Ethica, nitorem in Germani-
 cis

cis Scholis, ab Euangelicis uti uocantur professoribus accepit. Nam ubi Euangelium Christi illucescit, ibi suas illas ancillas omnes illustrat & ornat, & ad legitimum finem deducit. Eo uero obscurato, nox alta disciplinas omnes obumbrat.

Poëtis quoq; clarissimis, præsertim pijs, Germania hac ætate non cedit ulli nationi, id quod poemata Eobani, Micylli, Sabini & aliorum probant.

Imò omnes facultates ex Euangelio instaurato, dignitatem & lumen acceperunt, atq; ut in præsentia tantum unius partis, in re medica faciã mentionem, in Germania inquisitio, studium & noticia herbarum effloruit. Monstrauit multas herbas, quarum nomina antea latuerant Germanos, Valerius Cordus, Tragus, Fuchsius, & Apothecas salubriter reformarunt. Quod uerò postea etiam aliarum gentium uiri industrij, suas inquisitiones & indicationes addidere, suã quoq; laudẽ mereri censemus.

Quartum est, linguarum uernacularum & peregrinarum cultura. Nam in Germania Hebraica lingua cœpit proferri, grammaticæ institutiones omnium compendiosissimæ & perfectissimæ à Munsterò & alijs iuuentuti propositæ sunt. Græca in omnes scholas triuiales quoq; introducta est. Latina ita uulgaris effecta est, ut pueri antequàm ad Academias ablegentur, Græcè & Latine eleganti stylo scripta contexant.

Germanica porrò lingua adeò limata & perfecta est, ut nullo unquã tempore tersior, clarior, sonantior fuerit, quæ res aulis et curijs quoque usui fuit. Magnas igitur in patria etiã lingua, Luthero oēs Germani gratias debent. Mechanicarũ rerũ uel inuentionẽ, uel egregiã expolitionẽ à Germanis artificibus, non recẽsebo. Constat Durero Germano nõ extitisse hoc seculo pictorẽ excellentiorẽ, ut Lucã & alios taceã. Molarum et horologiorũ opera, hoc tempore multo subtiliora & ad usum aptiora, in ipsa Germania formata sunt, quã antea. Sed ista prætereo, quæ tamen omnia præsentiaẽ spiritus sancti, quibus Euangelium suum ornare uoluit, tribuenda sunt.

Hæc omnia, quæ delibauimus magis quã exposuimus in præsentia, an non singularia, magnifica, saluberrima Dei nostri dona sunt? quæ quidẽ adeò cumulatim in hanc nostram Germaniam effudit, tam liberaliter lateque dispersit, ut omnibus talpis ceciores sint, qui non uideant, omnibus Caucasii rupibus duriores, qui non moueantur, omnibus piscibus muti magis, qui non aliquas saltem Deo gratias persoluant, quia nullo munere ista ingentia & innumera bona spiritualia & corporalia, compensare possumus. Cohortemur igitur nos mutuo, & ut Deus nostra pectora torpentia, suo spiritu sancto afflet atque inflammet, oremus, ut, quod in æterna uita multò iucundius & perfectius faciemus, saltem

tem hic ista summa Dei opera, quibus Germaniam condecorauit, aliquo modo agnoscere, prædicare, & celebrare inchoemus. Deinde ex ista enumeratione discamus, quid Deo uicissim debeamus, nempe ut hæc κειμήλια, & preciosum depositum uerbi sui fide, cōfessione, uoce, stylo, oratione, quilibet conseruare, & ad posteritatem transmittere studeat, neque uel supina negligentia, uel præposterâ Philosophia, & peruersa sapientia humana, synceritatem uerbi deprauemus aut profligamus. Nam uariæ sunt insidiæ Diaboli, & mundi uia lubrica est. Reddenda breui erit ratio uillicationis nostræ, Et quò maiora Dei beneficia conferuntur, eò atrociores pænæ insequuntur abusum & contemptum. Verùm de his rebus alibi paulò copiosius dicendum erit.

Iam quemadmodum ipsam materiam gratiarum actionis uberrimam, punctis quibusdam ostendere sum conatus, ita exemplo etiam me uobis præire decet.

Agimus igitur tibi Iesu Christe, qui regnas ad dexteram Patris, gratias, quantas in hisce mortalibus pectoribus, per spiritum sanctum concipere possumus, quòd ex gratuita misericordia, tanta bona in Germaniam contulisti, imprimis uerò, quòd annos iam circiter quadraginta octo, tibi purissimo Verbo tuo, abstersis omnibus
 prestigijs

prestigijs & illusionibus Antichristi Romani, in Germania Ecclesiam uocasti & sanctificasti, pietate, doctrina, sapientia, & alijs rebus eam locupletasti, atq; in editum quasi locum eius candelabrum posuisti, quas ob causas æternam tibi gratitudinem & reuerentiam debere, nos fatemur. Oramus te quoq; coniunctis uotis, ut mūdi uespera irruente, nobiscum maneas, puritatem doctrinæ tuæ conserues, scholas paruas & magnas purges atq; illumines, & spiritu tuo sancto plurimorum hominum pectora illustres, ut per totam Germaniam, tibi Ecclesia sancta cōgregetur, usq; ad nouissimum diem: adde etiam plures alias nationes, quæ Euangelium tuum sitiunt, atq; gemitibus perpetuis tuam opem implorant, ut ab imposturis Papæ suarumq; creaturarum benignè liberentur. Mitiga pericula præsentia & impendentia. Conserua Politias, ut tibi prodeunti cum Maiestate ex cælo, in altas nubes erecto uultu & hilari corde, occurrere ualeamus. Amen, Amen.

DIXI.

DE MALIS, INCOMMODIS ET
periculis, quibus iam premitur
Germania:

Beneficia maximè insignia, quibus pro sua immensa misericordia, Germaniã potissimū, hoc postremo

postremò mundi seculo, ornauit atq; illustrauit Deus, nuper attigi potius aliquantulum, quàm plenè enumerari, ut Deo nostro aliquas saltem gratias agamus, & tantis bonis piè rectèq; fruamur. Nunc uerò in animo mihi est, mala aliquot & pericula omnium euidentissima, quibus in hac omnium mundanarum rerum inclinatione, Germania affligitur & uexatur, breui narratione commemorare, ut timorem Domini in nobis, regēte spiritu sancto, paululum exuscitemus, agamus pœnitentiam, rogemus quæ ad pacem sunt Ierusalem, corrigenda corrigamus, faciēda faciamus, & nos ad iudicium illud sublime, utpote in aère à Iesu Christo iudice uiuorum & mortuorum, breui celebrandum, sollicitè & religiosè præparemus.

Etsi autem facile animaduerto, hanc orationem de malis nos infestantibus, multò futuram esse amariorē & ingratiorem, quàm illa prior fuit, qua eximia quædam ornamenta Germaniæ recensebantur, tamen de utrisq; partibus necessaria est commonefactio. Deus enim sese Ecclesiæ suæ, tū gratiarum iræ quoq; testimonijs manifestat. Videmus Prophetas, iussu altissimi Dei, præsentia peccata, incōmoda & pericula populi Dei, omnium frequentissimè in suis concionibus proponere, exaggerare, urgere atq; inculcare, ut propemodum nimis horridi & immites doctores, & quasi immisericordes in
famatores

famatores uniuersae Ecclesiae Dei esse uideantur. Nam raro & perparcè in laudes eius digrediuntur, ac beneficia Dei innumera, plerunq; tantum per antithesin inserunt. Causa eius rei minimè est obscura, quia non tantum proni sunt homines ad peccata, sed etiam tanta amentia ac cæcitate laborant, ut sua delicta, quibus Deum irritant, pœnasq; accersunt, ægerrimè cognoscant, deplorèt, ac ueniã à Deo precètur. Non sunt autem nunc meliora illis antiquis, sed deteriora potius tempora, in quibus mundi interitu appropinquante, & peccata ipsa, & pœnae magis ingruunt atq; inualescunt, id quod Christus ipse ueracissimus uates, clarissimè præuidit, & liquidissimè prædixit.

Equidem bene istum medicum de nobis sentire iudicamus, qui et morbum solerter, dextrè ac perspicuè nobis indicat, & simul remedium salutare applicat. Audiamus igitur eos quoq; patienti animo, qui longè grauiores & lætaliore nobis morbos, non unum sed plures homines iam consumentes, uera & plana oratione, nobis ob oculos quasi ponunt, ac uicissim, quanam ratione hæc tanta mala salutariter sananda & tollenda sint, fideliter docent. Ad sanitatem gradus quispiam non postremus esse dicitur, nosse morbū. Sed utrunq; ad curationem pertinet, tū cognitio mali, tū perita & efficax medicina. Sicut aut inspectio Ierosolymæ Christo ingredienti

grediēti in eam largas lachrymas & tristissimas uoces excutiebat, ut diceret: O Ierusalē, si cognouisses & tu, & quidē in hac die tua, quæ ad pacem tibi prodesse cogitares, nunc autē sunt abscondita ab oculis tuis: Ita nos quoq; decet, cū quadam cōmiseratione, ingentia & horribilia illa mala, quibus nostra Germania (nā de alijs nationibus, in præsentia non differam) obruitur, intueri, nō ut exasperemus & augeamus ista damna, neq; ut insultemus nobis ipsis, sed ut precemur Patrem Domini nostri Iesu Christi, ut aperfis omnium nostrūm oculis, agnoscamus, & deploremus ea omnia, atq; uera pœnitētia & precatōne, accensæ iræ diuinæ occurramus. Nam certa Dei uox est, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, & omnibus temporibus piorum gemitibus, calamitates impendentes mitigatæ sunt.

Nondum Epitureos securos & pertinaces accisare uolumus, qui præsentia peccata non uident, testimonia iræ diuinæ contra se nulla agnoscunt, ad monitionem rectè consulentium nullam ferunt: Nam ea pars ad aliū locum pertinet. Sed rogamus oēs, ut in timore Domini, paululū sepositis uel pacatis saltē malesuadis affectibus, aliquantulū dignētur attendere atq; expendere, quæ nam illa mala Germaniæ existimemus esse, de quibus dolendū, & pœnitendū, & ardentius inuocandū esse Deum censeamus.

Vt

Vt autem certas metas, in commemoratione tantarum rerum, nobis habeamus præfixas, primum de Ecclesiasticis quibusdam malis, deinde de politicis, tertio de economicis, quarto de communibus dicendum mihi esse statuo, planè eodem ordine, quo beneficia Dei & decora Germaniæ percurri.

Nihil est autem in uniuerso mundo admirabilius, nihil maius, nihil præstantius, quàm Ecclesia Dei, quam uoce uerbi sui & ministetio Sacramentorum, ex ingenti misericordia & bonitate Deus sibi colligit, sanctificat, regit & conseruat. Sic hodie quoq; nullum Dei beneficium est illustrius, quàm quòd in hac mundi senectâ, & peccatorum omnium incremento, in Germania potissimum lucem uerbi sui accendit tantam, quanta post Apostolorum tempora, hic mundus nusquam uidit, & nebulas Antichristi Romani propulsauit. Sed multis lachrymis deplorandum est, innumera penè mala, partim deformare hoc ingens Dei donum, partim etiam ruinam & interitum ei portendere, imò intentare quoque.

Primum enim schismata quædam uetera & recentia, in conspectu omnium uersantur, quæ & luci uerbi diuini & propagationi eius salutari, plurimum officiunt. Etsi autè Christus ipse caput Ecclesie suæ, disertis uerbis id nobis prænuñciauit, fore, ut homo inimicus zizania non pauca, in suum agrum
noctis

noctu disseminaturus esset: tamen meritò deploranda est ea conditio Ecclesiæ Christi, & iunctis precibus ad Deum, opera danda est, ut uel tollantur illa schismata aliquibus in locis, uel saltem mitigentur.

Duo autem eorum schismatum genera sunt præcipua, Vnum quod Sacramentarij excitarunt, alterum quod Interim peperit.

Sacramentariorum schisma primum fuit, cuius autores Carlostadius & Cinglius extitere, qui ut aliquid ipsi quoq; in uerbi Dei instauratione inuenisse uiderentur, ex captu rationis æstimantes Testamentum Domini, contenderunt in usu eius sacræ cœnæ, tantum panem & uinum sumi, esseq; mera symbola carnis & sanguinis Christi in cælo existentis. Hæc sententia, quia cogitationibus humanis affinis est, ab alijs quoq; accepta, aucta et ornata est. Donec autem Lutherus, in cuius obitu rectè acclamabatur, quòd fuisset currus & auriga Israel, in uis esset, suisq; grauissimis scriptis, sese murum prodromo Domini opponeret, seminatores istorum zizaniorum, suis quasi terminis conclusos, Helueticos tantum quosdam montes tenere cogebat. At hoc tam strenuo uigili Ecclesiæ Christi, è rebus humanis exempto, zizania ista suis claustris & repagulis quasi effractis, longius latiusq; in agrum Domini irrumperere atq; radices agere miris artibus conata sunt. Cause seu scaturigines istius damni mul-

D

tæ

tae sunt, de quibus postea erit dicendum fusius, nempe ira Dei, ingratitude uerbi sui patefacti puniens, Ignauia uigilum, zeli remissio, fornicatio cum formosissima Domina Philosophia.

Fuit hoc schisma, quasi extra Ecclesiam Christi positum, cum illi ueteres caelestis ueritatis confessores, iuxta Dei uoluntatem florere. Nam Sacramentarij non fuerunt pars eius confessionis, quae Augustae Imperatori Carolo quinto est exhibita, nec deinceps sese eidem adiunxerunt. Insuper in decretis imperij solenniter, ab adiunctis ei publicae confessioni, fuerunt separati atque exclusi, quod uidelicet nequaquam Imperium Romanum, Sacramentarios et Anabaptistas nostro loco haberet, aut protegēdos esse censeret. Lutherus quoque in Marpurgensi colloquio et postea, noluit eos pro fratribus agnoscere, quia Testamentum Domini eneruarent, & uerbis ipsius ueritatem & potentiam adimerent.

Sed nunc in uiscera Ecclesiae hoc malum penetrat, & quasdam non incelebres Ecclesias scholasque inficit. Imò pullulant diuersis in locis ista zizania, & sensim hominum animos corripunt, donec adolescant et regnent, imprimis uerò eorum, qui philosophica principia in rebus fidei libenter sequuntur.

Viuo Luthero turgere quasi uidebantur libri contra Sacramentariorū errores, nunc uerò confidentius & effusius Sacramentarij, in ueritatē caelestem

stem libris suis excurrūt, & effreni maledicēdi studio æstuātes, nulli parcūt, nō Christo, nō utentibus eius Testamento iuxta uerba institutionis. paucissimi uerò eis obuiā eunt, nōnulli etiam de ipso ueritatis Iure non modicū remittunt, ultroq; largiuntur.

Neq; uerò tantum rem præcipuam Testamenti Dominici nobis auferunt, contra dilucida uerba Christi Sacramentarij, sed in alijs quoq; articulis non postremis, publicè impingunt. Nam aliqui inter ipsos docent:

Infantes ex Sanctis parentibus procreatos, pertinere ad regnum Dei, priusq; baptisentur, id quod est ipsam doctrinam de peccato originis deprauare, de quo Paulus ait, nos esse filios iræ Dei.

Affirmant quoq; baptismum, non esse medium per quod Deus iuxta suum uerbum regeneret & mundet homines, sed esse duntaxat obsignationem eius regni diuini, quod prius ex promissione infantes nondum baptisati, habuerant, contra Pauli sententiam, Ephe. 5. Tit. 3.

Alterum uerò schismatum genus, nobis planè in testimonium, eamque ob causam longè perniciosius est, quod ex infausto illo Interim procreatum est. Cùm enim Victoriosus Cesar oppressis ijs, qui antea præcipui Duces Confessionis synceræ Religionis extiterant, uniuersam Germaniam, in Pontificiam religionē retroducere conaretur, Formula

D 2 quædam

quædam religionis conflata est, quæ uideretur nobis aliquid largiri, perplexis & ambiguis quibusdam locutionibus, & Pontifici tamen summo, quem prius pro Antichristo declarato proclamaueramus, suos neruos omnes saluos atq; inconcussos retineret. Huc autem omnia spectarunt, ut ea ipsa formula, pedetentim ac gradatim, ut habet præfatio, intra ipsos sinus Põtificij agminis nos retraheret: Addidit igitur Cesar mandata, & minas atrocissimas, ut sine omni tergiuersatione, ad illam ipsam formulam, doctrinam et ritus suarum Ecclesiarum, ab Antichristi sordibus repurgatarum, quàm exactissimè reformarent omnium ordinum homines. Cùm autem tantummodo ad Concilij definitionem usq; cuius iudicio & determinationi citra ullam exceptionem plenè standum esset, ea religionis forma durare deberet, INTERIM appellata est.

Hinc non tantum Eridis pomum, in Ecclesiam Dei proiectum, sed etiam fœcunda materia & seges errorum exorta est, quæ quidem adhuc in agro Domini à quibusdam fouentur. Nihil hinc dicam de Apostatis manifestis, quæ ueluti matura poma ex arboribus decussa, in fauces Antichristi illapsi sunt, quos, iudicio Petri satius fuisset, Veritatem cœlestem nunquam cognouisse. Sed inuenti sunt plures, qui sagaciter animaduertentes & expedentes, utraq; extrema esse periculosa, nèpe uel apostatare,

re, uel apertè & directè confiteri: mediam quandã inter hæc duo uiam attendendam censuerunt, summo ingenio & arte, nimirum, ut fieret aliqua conciliatio religionum utrarumq;: Pontificijs, qui iam uictores essent, & strictum gladium recenti sanguine stillantem, adhuc uibrarent, aliquid de rebus nostræ religionis concederetur, & nostra item non omnia desereremus, ut hoc quasi stratagemate, tum iratis Pontificijs aliquo modo satisfaceret, tum uerò Deus etiam aliquid retineret, haberetq; patientiam cum oppressis, donec latiori tempore, Deo iterum sua plenius restituerentur. In hac Pandora exornanda, laboratum est à pluribus Aaronibus, diuersis in locis, & multis deliberationibus.

Sed nolo historiam integram hoc in loco recensere, tantum uerò errores & paradoxa quædam, in eiusmodi molitionibus in agrum Domini effusa, breuibus quasi punctis stringo.

Amisssa enim doctrina multis in partibus, per Lutherum ex uerbo Dei tradita, iterum hæc Papiistica dogmata, sunt recepta & scripta.

Esse aliquam hominis Psychici & nondum renati, in rebus spiritualibus seu diuinis cooperationē.

Præcipuè nos iustificari fide.

De particula Sola, iam non pugnandum esse.

Fide & confessione, apprehendi iusticiam & salutem coram Deo.

Iustificationem nostram coram Deo, esse & iusticiam imputatiuam & uiuificationem simul, seu remissionem peccatorum & nouitatem simul.

Bona nostra opera, esse ad salutem necessaria.
Neminem sine bonis operibus iustificatum esse.
Impossibile esse sine bonis operibus, quenquam iustificari.

Bona opera retinere salutem.

In ceremonijs, cum reuelato per uerbum Dei Antichristo, tempore persecutionis, & quo tentatur retractio sub iugum eius, posse fieri in rebus religionis conciliationes.

Vnctionem extremam posse recipi.

Quò propius Papæ eò melius.

Iurisdictionem supra Ecclesiã Christi, inconuersis Episcopis Antichristi restitui posse, & eiusmodi alia non pauca, quæ breuitatis gratia prætereo.

Hoc schisma quantum sit, & cui sit adscribendum, effectus testantur, quos cum dolore deinceps attingam.

Secundum igitur malum in Ecclesia Dei est, Duratio Interimisticorum quorundam errorum, & impænitentia doctorum, qui illarum corruptelarum rei sunt. Non enim tam facilè sopiuntur eiusmodi bella Ecclesie, quàm inchoantur, id quod historia omnium temporum testatur.

Dimicant adhuc nonnulli, de ueteri Adamo, &

is antequam renascatur à Deo per Verbum & Sa-
 cramenta, in se habeat aliquam in uerbo Dei re-
 busq; diuinis apprehensionem, idq; alij faciunt pau-
 lò crassius, ut qui palàm asseuerāt, esse aliquam na-
 turalis uolūtatis propagatæ à matre, antequam re-
 nascatur, actionem seu cooperationem in rebus di-
 uinis. Alij uerò astutè fugientes omnes scopulos, ur-
 gent hoc axioma, Omnes attentè, & studiosè, &
 perseueranter uerbum Dei lectitantes & audien- *Hinc*
 tes, conuerti. Idem enim uolunt, quod priores, &
 in eadem palæstra sunt instituti. Verùm leniori
 forma locutionis, eundem errorem insinuant. Huc
 enim dirigunt uim suæ orationis, homines suo stu-
 dio, sua industria, sua diligentia cooperari posse
 spiritui sancto, & amplecti oblatam gratiam. Sed
 nolo hinc perplexas, ambiguas, flexiloquas, uasras,
 & astutas locutiones persequi.

Retinetur etiamnum ista corruptela à nonnul-
 lis, iusticiam nostram coram Deo, non tantum esse
 imputatam iusticiam à Christo, sed etiam uiuifica-
 tionem seu renouationem.

Nondum damnatum est impium dogma, sed mē-
 dacijs & fucis pingitur ac stabilitur: Bona opera
 sunt ad SALVTEM necessaria. Nam illi ipsi
 autores, sine omni fronte scriptitant, sese à syn-
 cera Dei & Lutheri doctrina, ne pilum quidem
 unum declinasse.

Manet, & ipso usu uiget, hoc principium, licitum esse, se quàm proximè assimilare Papæ reuelato Antichristo, ac posse ei theatrum ceremoniarum quarundam concedi. Inde pro nullo prorsus peccato habetur, cum iuratis Antichristo Episcopis, qui que nondum eius characteres penitus abiecerunt, familiariter uiuere, eis palpum obtrudere, captare de ipsorum donis & bonis aliquid.

Hisce accedunt insuper alij errores, qui non minus pertinaciter & superbe, quàm superiores adseruntur, nempe:

Euangelium in speciali & propriissima significatione, non esse duntaxat illam iucundam doctrinam, de gratuita remissione per Christum, fide accipienda: Sed esse etiam concionem pœnitentiæ. Prorsus autè eodem modo Antinomi, in suis propositionibus loquuntur, ut patet. Non igitur pudet, nunc post Lutherum, publicæ Antinomiæ patrocinari eos, qui se Lutheri discipulos iactitant. Crassa olim Antinomia, sub initium renascentis Ecclesiæ Christi, turbabatur populus Dei, nunc uerò paulò subtiliori, easdem corruptelas urgent atq; defendunt. Ex hac officina quidam, & istam uocem efflabat, ad doctrinam pœnitentiæ non esse necessarium legis ministerium. Verùm reprehensus nonnihil, buccas contraxit.

Alij progressi in Ecclesiam, fundamentum Cingliani

gliani resuscitare & tueri nituntur. Quosdam nempe *œthiops*, ad sacram Synaxim accedentes, licet ad eos uerba Christi sonent: Accipe, Hoc est corpus meum &c. tamen non corpus Christi, iuxta uerba Domini, sed merum panem accipere, iuxta sua somnia.

Hæc zizania, qui non uidet, in ipsa luce cæcetit, qui uerò paruifacit, à pietate et timore Dei nõ parum recessit.

Tertium malum est: Gloriosa reuelationis Antichristi obliuio. Non enim urgetur neq; illustratur amplius hæc doctrina tanto zelo, sicut uiuo Luthero fiebat. Nam ibi omnes cateruatim, ingentibus motibus, in Papam impetum faciebant, ac ueluti in trucidatum Hectorem hastas infigebant. Verùm Luthero extincto, multi conticuere de Antichristo penitus. Alij ueluti in opacis speluncis philosophantes, & quasi extra hunc mundum rapti, in dubium uocant, sit ne Papa proprius ac natiuus Antichristus, uel non? Alij non uerentur cum organis Antichristi apertius agitare conuiuia, & prædas quasdam, quæ ex geniculatione coram illo opulento Domino, de quo Matth. 4. dicitur, contingunt, peropportune uenari. Hæc fortè paulò expressius erant proferenda, sed emunctæ naris pleriq; tales esse solent, facile odorem sentiunt. Pauci autem catelli supersunt, q̄ in Ecclesia Domini, passim gras-

santem Antichristum, satis tremula uoce allatrāt, quorum uocibus portentum illud diaboli, eam ob causam minus territatur, quia ex Interim homines illud pulchrum axioma didicere, Quò propius Pa pæ, eò melius, ac posse cum eo, uel saltem in chorea ceremoniarū circa uitula Aaronica, iunctionē fieri. Imò nonnulli, qui præcipuæ columnæ Ecclesiæ haberi uolūt, ueluti ex alto rident & exhibilant eos, qui contra Antichristum paulò grauius, iuxta uerbum Dei scribendum esse existimant, calcaria quoque miris artibus potentioribus submouent, ut eiusmodi clamatores contra Antichristum, ueluti faces seditionum, in irritandis crabronibus Antichristi, sine omni misericordia ex agris suis pellant.

Interim uerò illi ipsi, tumidissimè sibi persuadent, ac plenis buccis gloriantur, sese esse illos eximios heroes, qui contra Papam, suis libris multò præclarius & fructuosius scribant, quàm alter ille pusillus & imbecillis grex, qui uix pipire queat. Sed quā nam id faciunt ratione? Interdum in miseros Monachos inuehuntur, eisq; cappas, quod Germani dicunt, egregiè sese lauare putant, quando de ipsorum erroribus & abusibus, aliquid in medium obiter & strictim protulerunt. Sed Antichristus multò latius imperitat, neque Soli Monachi in suis pediculosis cucullis falsò docent, uerum Papa
quod

quoq; Episcopi, sacerdotes, & reliqui eius farinae homines, eadem delira & blasphema dogmata tumentur & propagant.

Necesse igitur est, si Ecclesia Christi iterum recte purganda, & in pristinum statum reuocanda est, ut alacri pectore & coniunctis uocibus atq; stylis, ardentius ac luculentius Antichristus oppugnetur, quod post obitum Lutheri aliquot annis, à plerisque factum est:

Quartum malum Ecclesie est, Ignauia uigilum Ecclesie Dei, in refutandis erroribus, hinc inde in ipso agro Domini pullulantibus. Non est enim tantum à Deo mandatum, ut Ecclesie doctor sit in docendo sedulus & assiduus, sed etiam ut contradicentes, ex uerbo Dei animose & uigilanter refutet, osq; eis obstruat, ut Paulus loquitur. Verum hac tempestate, ea pestis inter plurimos seuit, ut somnient, se se abunde suo officio perfunctos esse, si plebeculam sibi commissam utcumq; erudierint, & quia in eo ipso loco non existunt prestigiatores, ideò ne nominandos quidem eos cum suis corruptelis censent, ne scilicet turbentur simplices. Quasi uerò communis Ecclesie pernicies, ad eiusmodi uigiles nihil pertineret? Quasi ipsorum plebecula, in sua uitiata natura nulla haberet semina errorum? Quasi tantum ueluti glires in antris latitarent, ac longum somnum ducerent, nihilq; de corruptelis uel audirent ab alijs, uel in tot libris euulgatis, qui passim
omnes

omnes angulos Germaniæ perreptant, legerent?

Atqui non satis est, quòd ipsimet canes muti fiunt, latronibus & furibus publicam & communem Ecclesiam Dei deprædantibus, uerùm & suo præpostero iudicio, catellos latrantes prægrauant, atque ad taciturnitatem adigere conantur, istis cauillis, quasi uel nullum sit Ecclesiæ, sinceroq; deposito Iesu Christi periculum, uel de uerbis tantum aliquot, seu de lana caprina, quod dicitur, moueantur certamina, uel quòd pugnatum satis, iamq; quieti ulterius studendum sit. Hæc quia plausibilter dicuntur, plurimorum hominum animos fascinant & uitiant.

Sed insani sunt, non sapientes, qui tetras illas doctrinæ cælestis deprauationes, quas nonnulli sine omni cessatione in Ecclesiã Christi impressis libris dispergunt, non uident, ac uerè de eis dicere possumus, quod Ieremias de similibus sui temporis doctoribus proferebat: Curant, inquit contritionem populi Dei cum ignominia, uociferantes, pax, pax, cum non sit pax.

Neq; uerò de rebus friuolis & ineptis, disceptatio est, sed de summis capitibus doctrinæ cælestis. Ac uerè possumus cum Dauide conqueri, quòd ipsum fundamentum, præstigiatores nonnulli pelle ouilla contecti, nefariè euertant. Multò uerò minus grammaticale bellum est, quod in Ecclesia Dei geritur.

ritur. Nam rebus ipsis saluis, de uocabulis facilima
 esset transactio. Satis uerò nunc clamatum, & rece
 ptui quasi canendum esse, impia uox est, exitiosa
 gloriæ Dei & salutis Ecclesiæ. Nam Dei sententia
 & præceptum est, Clama, ne cesses. Christus ne
 quaquam uult salem infatuari, Sed officium suum
 in mordendo et uindicando à putredine uires suas re
 timere. Manifestum autem est, quosdam non parui
 nominis uiros, indefinenter errores asserere, scri
 bere, edere, Ecclesiamq; uniuersam in suam senten
 tiam pellicere. Perinde igitur faciunt isti homines,
 ac si patribus familias occinerent, satis esse castiga
 tos liberos, si iam aliquoties ferula usi sint, nunc in
 posterum eam esse abiiciendam, licet in malitia sub
 inde pergant liberi. Hac quidem in parte honesti
 Patres familias, ineptam sapientiam talis doctoris,
 facile agnoscerent & irriderent, uerum in rebus
 diuinis atq; Ecclesiæ Dei, ea stultitia, pro summa
 & salutari sapientia, serè ubiq; in admiratione est.
 Quomodo igitur grex Domini in tuto erit, si pasto
 res tali otio sese dederint, ut lupos irruentes in o
 uile, aut iam lacerantes miseris ouiculas, ampli
 us inclamare noluerint?

Sed obijcere solent quidam illud Pauli, Si inui
 cem momorderitis, uidete, ne à uobis mutuo consu
 mimini. Verum Paulus non necessarias laceratio
 nes, rectè prohibet, ipsos ueros errores, eorumq;
 doctores

doctores & professores, iuxta uerbum Dei inclamare ac refellere, necessarium, iustum, & salutare officium ministri uerbi Dei est, quod absque lesione gloriæ Dei, & iactura cælestis ueritatis, iuxta ipsius Pauli præceptum, intermitti non debet.

Quintum Ecclesiæ Dei malum est, flexiloquæ doctiuu locutiones. Cùm enim uiri eruditione, ingeniorum acumine, & existimatione præstantes, errores effuderunt, ac uident sese luce ac potentia Verbi diuini, ita constringi, ut falsas suas sententias, sine probro defendere nequeant, mox eiusmodi ambiguas & perplexas orationes, mirabili artificio & structura comminiscuntur, ut ueritatis assertoribus uideantur ad ueritatem accessisse, econtrà præstigiatoribus, nihil de ipsorum neruis incidisse uideantur. Hoc odiosum genus hominum, anguillis & serpentibus comparari solet, neq; id iniuria.

Ad hunc modum pernegant nostræ ætatis Pelagiani, sese liberum arbitrium adserere, plenoq; ore asseuerant, hominem naturalem nihil, SINE spiritu sancto posse. Opus redemptionis, regenerationis, salutis, tantùm esse Deo adscribendum, non uiribus humanis ullis.

Verùm isti impostores, primam propositionem intelligunt hoc pacto, quòd non soli uoluntati humane tribuenda sit ea uis, quod ex se omnino, priusquam

usquam regeneretur uerbo Dei, possit assentiri, sed spiritui sancto partim, & uoluntati naturali, nondum renatae, etiam partim hoc imputandum esse. In secunda uero propositione, illud SINE, dilatare uel contrahere pro arbitrio norunt. Nam quoties constringuntur paulò arctius, uoculam SINE interpretantur, quod uoluntati hominis, sicut ex matre creata est, tamen relinquunt aliquem naturalem in rebus diuinis assensum. Postremam hypothesein, accipiunt de causa efficiente & collatione, uerum de apprehensione affirmant, uoluntatem non renatam, posse aliquem nutum seu assensum præbere. Eiusmodi autem spectris, iam ludificantur homines, qui & poterant & debebant planius loqui.

Sic recentes Sacramentarij aiunt, se nequam docere, nuda tantum signa in cæna sacra offerri, sed potius sentire ac profiteri, Christum reuera adesse huic suæ cænae, suumque corpus ac sanguinem ibi elargiri, non fictitium quidem, sed uerum. Rudiores ista legentes, ac non inuestigantes reliqua, quibus sese euoluunt, iterum latiusque aperiuunt Sacramentarij, uictoriam proclamant ac trophæa statuunt, sublatam enim esse omnem cum Sacramentarijs concertandi materiam. Sed uerba ipsa adornata sunt tali stratagemate, ut pro libitu eis uti queant. Subest enim id
 fraudis,

fraudis, quòd ista omnia speciem ueritatis præseferentia, hoc tantum uolunt, efficaciam, uim seu fructum carnis & sanguinis Christi, utentibus pane & uino, in Cæna instillari, licet caro & sanguis per se in cælo maneant, neq; amplius in terram ueniant, ante nouissimum diem, Sic scilicet:

Fistula dulce canit, uolucrè dum decipit auceps.

Explodēda igitur sunt ex Ecclesia Christi, tam fraudulenta spectra orationum, quæ à uiris bonis, nedum pijs, ad fallendum imperitiores, minimè decet proponi. Nam Dei beneficio planis, rotundis, dilucidis uerbis, ueritatē à Deo patefactam exprimere licet, atq; omnino etiam timentibus Deum, id facile est præstare.

Sextum Ecclesiæ Dei malum est, intempestiua & pernicioza Philosophiæ cum Theologia permixtio. Mox autem his auditis, improbi & maledici homines, uehementissimis clamoribus rudunt: Integram philosophiam, sine qua ne homines quidem esse possumus, taxari, lacerari, destrui, explodi. Reuehi barbariem extremam in hasce regiones, iuuentutem satis alioqui petulantem, omnia philosophiæ studia, pedibus iam contumeliosissimè conculcaturam esse. Verùm si amentes illi homines, omisso suo ruditu, paucula saltem uerba, sedatis animis audirent, omni suo metu liberari possent.

Philosophiæ sobriæ sobria studia, qui criminatur,

tur, eum impijssimè facere, ipsimet fatemur ultrò, imò iudicamus philosophiam omnium facultatum, quarum est insignis in uniuersa uita humana usus, esse ministram ualde necessariam & utilem. Maneat igitur per se, & in suo regno, terminisq; proprijs, ornatissima philosophia.

Sed ne eius res seu dogmata, cum articulis fidei, cumq; rebus diuinis confundantur, id uerò monendum, repetendum, & inculcandum est publicè priuatimq;, omni diligentia & cura. Cause euidentissimæ sunt, primū, quia articuli fidei, nō sunt noti philosophiæ, uerū peculiariter à Deo generi humano reuelati sunt, ac iure optimo uocantur sapientia Dei. Deinde, quia confusio philosophiæ cum Theologia, non ueritatem, sed mendacium gignit, non illustrat gloriam Dei, sed obscurat, non adfert salutem hominibus, sed exitium æternum parit. Non mouebatur Paulus, uel cachinnis, uel inuidiosis clamoribus philosophorum, uel Atheniensium, uel aliorum in toto orbe existentium, quò minus scriberet ad Colossenses: Videte ne quis uos DE PRAEDETUR per philosophiam. Non struant igitur uociferatores philosophici, calumniam rectè monentibus. Non enim totum aboletur, ubi abusus alicuius rei, modestè & distinctè uituperatur.

Sed ipsum ius aliqui, præsertim eiusmodi declaratione nonnihil placati, admittunt, factum autem

E perne

pernegant. Neq; uerò nostri instituti est, copiose in hac narratione explicare, à quibus & quot in rebus id fiat, quia res manifestissima est, exempli tantum gratia, unum aut alterum exemplum commonstrabimus.

Error Pelagianorum, de cooperatione uoluntatis Adamicæ nondumq; regeneratæ, tantum ex philosophia nascitur, quæ sapientiam suam tali supercilio effundit, distinguere oportere inter res brutas ac rationales. Deinde, hoc esse naturale donum uoluntatis, ut res obiectas uelit seu repudiet, & nihil absurdius uideri, quàm asseuerare, sanam hominis uoluntatem, in rebus diuinis prorsus nihil agere posse, nisi peculiare nouum, ac spirituale Velle, ei per Verbum & Sacramenta Dei donatum fuerit. Ideo quidam magnificus, sic impresso libro pro auctoritate, tubali uoce intonat: sicut homo suis naturalibus uiribus attendendo intelligit, discit, percipit, decem esse prædicamenta, & aliud esse substantiam, aliud esse accidens, ita etiam attendendo, articulos fidei intelligere, discere, percipere potest. Sed Verbum Dei ex aduersò pronunciat: Homo animalis non intelligit, nec potest accipere, quæ sunt Dei, 1. Cor. 2.

Sic philosophia dictat hoc principium, Iusticiam esse obedientiam erga Leges. Insulsissimum igitur esse clamat, tribuere alicui iusticiam, qui omni uirtute

te

te & bonitate uacet. Inde scaturit illud dogma quorundam, Iusticiam nostrā coram Deo, non esse meram imputationē iusticiæ alienæ, nempe Christi, sed esse bona opera quoque necessaria ad salutem, renouationemq; hominis simul ad eam ipsam formam eius iusticiæ, nos coram Deo iustificantis, pertinere. Prout autem homines calliditate & ingenio ualent, ita uel crassius, uel subtilius ista proferunt:

Sacramentariorum dogma, hoc principio philosophico potissimum insistit: Vnicum corpus naturale, finitum, simul & semel diuersis locis existere non posse. Sed ueritati filij Dei, & eius omnipotentia, fides Christiana potius, quàm principijs philosophicis, quæ alioqui suum habent locum, inuerti debebat.

Postea uerò, ad eiusmodi fundamenta, quædam scripturæ dicta, summa ui & arte detorquere moliuntur, ut ita errores, sub fuce quodam uenditentur.

Sic philosophia dicitur, Ex duobus malis, esse minimum deligendum, quando utraque cauari nequeunt: Postea applicatur ad res Ecclesiæ, Satius esse Antichristo persequente, in eius ceremonias consentire, & conformitatem quandam cum ipso recipere, quàm amittere omnes facultates, Peritura enim esset omnis Ecclesia CHRISTI, si

mordicus confessio uerae doctrinae, & damnatio Antichristi, retineretur. Sed uerbum Dei aliter iudicat, iubens, ex seuerissimo Dei mandato, exire ab Antichristo reuelato, ac ne minimam quidem eius notam recipere, confessionem infracto animo praestare, qua quidem, tantum abest ut intereat Ecclesia Christi, ut potius ea crescat & floreat. Non enim cessione, sed forti confessione, fieri martyres. Christus inquit, eos non se dignos esse, qui crucem cum aliqua iactura confessionis detrectant.

Philosophia occinit, rebus in dogmatis religionis turbatis, Amnistiam esse sancendam & urgendam, publicae tranquillitatis causa. Sic postea in controuersijs religionis mandatur seuerissime, ut corruptelas & earum autores atq; defensores, nemo carpat aut refutet, scilicet ut q̄eti Ecclesiae consulatur. Non autem hic expenditur, quod corruptelae adhuc ob oculos positae sint, quod multi eas pertinaciter defendant & pingant, quod lux ueritatis diuinae obfuscetur, quod animae plurimarum ouicularum Christi, sorbeant mortifera uenena, quod libri, errores illos ad posteritatem quoq; perferentes, extent, & plures subinde in agrum Domini emittantur. Verum Deus est, qui praecipit, Contradictentes conuince, & os eis obstrue, Clama, ne cesses. Donec igitur errores illi, damnum in Ecclesia Dei dant, & donec autores uel aduocati errorum

&

Et præstigiærum, pergunt superstitiosè & effrenè lingua, in libris suis corruptelas, uel suas uel aliorum ornare & propagare, contra est alacri uoce clamandum, quàm diu quidè collum halitus afflat, & lingua sese mouere potest. Taceant uerò illi, qui cū in pastoris officium collocati sunt, possunt patientibus oculis intueri, quomodo lupi miseræ ouiculas crudelissimè diripiant ac diglutiant, & quomodo sponsa Christi cum Diabolo scortetur. Nam falsa dogmata nō sunt à Deo, sed à Diabolo, patre omnium mendaciorum.

Tollendæ igitur erant corruptelæ cælestis doctrinæ prius, postea uerò silentium, iustissima consequentia locum suum haberet.

Huc illud quoq; referendum est, quòd tractationi sacrarum rerum, plus æquo philosophicæ sententiæ miscentur. Ac persuasio ista iam uulgaris est, eum eruditum non esse, neq; aliquid cognitione dignum scribere, qui uel non possit, uel nolit etiam creberrimis uti ethnicorum sententijs ac dictis. Inde hoc mali inundat, quòd plures gentiles sententiæ, quàm ex uerbo Dei prolatae, in quorūdam scriptis non rarò emicent. Iuuentus eo fascino dementata, existimat sibi quoq; accuratius, ethnicorum dicta ediscenda esse, quàm quæ in sacris literis tradita sunt, quæ quidem multo horridiora ethnicis illis apparent. Quid? quòd aliqui in suggestum quo-

que, eam κακοζήλιαν adferunt, atque concionem habituri ad rudem plebeculā, in ciuitatibus, in oppidis, in pagis quoq; subinde citēt aliquas gnomas, aut uersus ex Pindaro, ex Euripide, ex Sophocle, ex Homero Græcos, uel ex Terentio, Cicerone & alijs, Latinos. Audiui eiusmodi præconem aliquando, de coniugio ad populum lingua uernacula declamantem, in unica concione plus quàm uiginti carmina ex Ouidio de arte amandi proferentem, idq; sibi ad opinionem eruditionis profuturum, stolidè credebat.

Stomachamur Antichristo, qui superioribus seculis Aristotelem in sacrosanctam Theologiam sceleratè infudit, ita ut in suggestis, tanquam Euangelista quispiam Quintus, sonaret atq; autoritatem obtineret. Verùm re ipsa isti philosophi, easdem tenebras per suas ethnicas luces, in res diuinas effundunt. Et si enim dicta Moralia, interdum non ineptè citantur ex Ethnicis, ut planum fiat, quidnam de uirtutibus seu uitijs, sapientes uiri scripserint, tamen non debebant ea principalem habere locum, & modus quidam adhibendus erat. Utinam uerò iuuenes ac senes, elegantissimas sententias uerbo Dei traditas, illustrarent, addicerent, sibi què quotidiano usu familiares efficerent. Nam certissimum est, extare in Sacris literis pulcherrimas, de omnibus uirtutibus & actionibus

sententias.

sententias: Ethnicas uerò collationis gratia usurpare, licitum sanè esset:

Septimum malum, in Ecclesia Dei nimis late uagans, & dominium acquirens, est $\pi\epsilon\sigma\omega\lambda\alpha\tau\epsilon\rho\sigma\acute{\iota}\alpha$, ut sic nominem. Nam uiri, eruditione ac donis excellentes, immodicè incipiunt coli, ueluti Idola quædam, tali ratione, ut tribuatur aliquibus perfectio scientiæ & uirtutum, quasi non errauerint uel in dogmatibus, uel in actionibus, imò ut censeatur, etiam ipsorum exorbitationes, nocentes Ecclesie Dei, ob singularem eruditionem, præstantiam donorum, & bene merita de publicis priuatisque rebus, non esse, quantumuis modestè & iuxta Verbum Dei, redarguendas, sed dissimulandas potius, tegendas, condonandas. Ode runt igitur eius generis homines, atque in sequantur inmanissimè omnes illos, qui in claris uiris quæ laudanda sunt, laudant, & uel corruptelas, uel scandalosa facta ipsorum, quantumuis uerecundè reprehendunt, & fugienda esse monent.

Incusamus Papistas, & rectè quidem, uni Pontifici Romano, tantum autoritatis adscribentes, quòd errare nequeat, quòd omnia ipsius decreta, pro meris oraculis adoranda sint, quòd nemini fas sit eum reprehendere, etiamsi innumeras

B 4

animas

animas orco traderet. Quid uerò aliud iam agunt, qui errores quosdam celebriū uirorum excusant, pingūt, ornāt, atq; eos publicæ ueritatis & salutis hostes proclamant, qui corruptelas quasdam ipsorum manifestas & publicas, monēt, cum uerbo Dei non conuenire?

Sacræ literæ, quarum iure optimo præcipua est autoritas, memoriæ & posteritati mādant, summorum in hoc mundo Sanctorū lapsus, errata, idolatrias, et alia tetra facta, ut Adæ, Noah, Loth, Dauidis, Salomonis, Petri, & aliorum, idq; non eo consilio, ut tantis luminibus orbis terrarum insultaretur, uel debita eis laus eriperetur, sed ut infirmitatem humanæ carnis in ipsis, in Deo uerò immensam & gratuitam Dei erga ipsos misericordiam & clementiam, uniuersa Ecclesia Dei cognosceret & cōsideraret.

Sic hodie autoritas hominum, maiestati ipsius Dei, uerba hominum, eloquijs diuinis, laus hominum, gloriæ Dei meritò debebat postponi. Rectè dicta & facta hominum præclarorum, sua merentur encomia. Imbecillitates quoq; non lædentes gloriam Dei, ædificationem Ecclesiæ, salutem animarū, tolerandæ, & non ad uiuum quod dicitur secandæ sunt: sed errores, pugnantes cum capitibus doctrine cælitus patefactæ, & facta Ecclesiam Dei scandalisantia, approbari aut dissimulari non debent, siue

siue indignetur Aaron, siue Petrus, qui longè excellentiores fuerunt ijs, qui posterioribus seculis subsequuti sunt:

Obtendunt autem quidam, gratitudinem suam religiosam erga præceptores, qua de causa nolunt admittere, ut errores ipsorum alijs nocentes, indicentur & refellantur. Sed reuera ingrati sunt suis benefactoribus, quia uicia & peccata defendunt, non aliter, ac si uituli Aaronis, aut adulteri Davidis, patrocinium susciperent. Qualem uerò Iesu Christo putant se debere gratiam, qui & doctrinam suam ex cælis protulit, & sanguine suo preciosissimo nos liberauit, cui hoc præcepto obstricti sumus, Hunc audite, alienas uoces nolite audire, &c. Reuera igitur isti, in rebus malis tuendis gratitudinem prætexentes, communicant peccatis alienis, contra unicum præceptorem Christum, & calcariam, quod dicitur, uitantes, incidunt in carbonariam.

Octauum malum in Ecclesiam Dei emanans, ac dignum lachrymis & querelis est, Vitiatio multarum magnarum & paruarum scholarum, miseræq; iuuentutis uirulenta infectio. Nam isti prosopolatæ, imperitæ iuuentuti duo exitiosa mala instillat. Primum quidem, semina errorum, Deinde acerbum in rectè sentientes & docentes odium, priusquam rem seu doctrinam ipsam addiscant, aut per ætatem dijudicare queant. Nam qui præceptorum officium

E 5 gerunt,

gerunt, summorum hominum errores, pugnantes cum uerbo Dei, suis quibusdam glossis excusant, & commodissimè interpretari student. Hac uia in corda pusillorum, uberrima materia ex qua, errorum plurimorum inseritur. Nam quod à teneris quasi unguiculis, profundè sibi impressum est, id ad studia altiora, ad conditiones, & gubernationes Ecclesiarum & rerumpub. afferunt, pluraq; inde parùm conuenientia producant. Error enim fecundissimus est, id quod omnium temporum historie docent.

Nonum malum inde scaturiens est, effrenis & inaudita petulantia & maledicentia, stolidæ & imperitæ iuuentutis. Nam sic imbuta à Protopo-
latris iuuentus, temerè furit, ac non tantum di-
ra conuicia euomit in pios Ecclesiæ doctores, im-
probantes ex uerbo Dei perspicuo, Aaronicos il-
los errores, sed fæda, obscæna, crudelia, impia, &
scelerata scripta, pasquillos & picturas effundit:
certat inter sese impudentissimis mendacijs confin-
gendis, qualia Diabolo propemodum ipsos pude-
ret, ex Acheronte proferre. Imò quo quis in hoc fa-
cimore portentosius mentitur, & rabiosius contra
reprehensiones errorũ insanit, eò gratior suis præ-
ceptoribus existit, et ad maiores honores atq; cõdi-
tiones euehitur, ut qui dignus sit tantis specimini-
bus exhibitis, Ecclesiæ aut scholis præfici. Nam ta-
les.

les, creduntur auctoritatem præceptorum & præcipuæ sedis conseruare:

At si quæras de eiusmodi zelosis aut potius rabiosis hominibus, legerintne eorum, quibus tam licenter maledicunt, scripta, norint ne eorum errores, ex libris ipsorum liquido demonstrare, pari in sania respondent, sese ne dignari quidem inspectione talium hominum libellos, nolle se temporis præciosi iacturam ea in re facere, Satis superq; sibi esse, quòd suorum præceptorum, seu ducum censuras sequatur, cum hisce uiuere se & mori uelle. Si quis porrò obijciat, Dominum dixisse, de unoquoque ocioso uerbo reddendam esse rationem, exhibilant eam comminationem, ac se Deo gratissimum cultum præstare iactitant, quòd dissentientes à suis præceptoribus, omni genere probrorum conspuunt & deformant.

Quantam uerò cladem, ista dira lues allatura sit Ecclesiæ Christi, posteritas sentiet. Nam initia, quæ omnes p̄ij hodie experiuntur, supra omnem modum sunt amara. Penetrabunt autem in aulas, in Politias, in Oeconomias eiusmodi homines, & quiduis sibi fingendi & effutiendi de synceris doctoribus, licentiam sument.

Vtinam autem illi, qui paruulos tantopere scandalisant, seriò aliquando expenderent, hanc grauē Christi orationem, quæ Matthæi 18. extat: *Vt homini*

homini per quem uenit scandalum. Item. Qui scandalisauerit unum de pusillis istis, expediret ei, ut suspensa mola asinaria de collo eius, demergere= tur in profundum maris. Omnia enim ista imperitæ & stolidæ iuuentutis peccata, ab illis ductoribus at= que instigatoribus proueniunt, & in ipsos redun= dabunt.

Decimum malum, Ecclesiam Christi duriter pre= mens est, quòd typographiæ omnes quàm latissimè patent illis, qui non erubescunt falsas doctrinas, post tot commonesactiones & obtestationes, tueri & profiteri, dirisq; conuicijs: in probos ac fideles Dei seruos inuehi. Conniuent insuper egregiè illi, qui titillantur ista assentatione & petulantia, ut iuuen= tus incitata à maioribus, quodlibet genus scurrilitatum, maledictorum, & mendaciorum typis, non facta mentione auctoris, emittat. Hanc enim ultionè iustè putant sese, de ijs, qui suis erroribus aduersan= tur, sumere, ut quod ipsi non audent palàm agere, per insanam iuuentutem ueluti sicarios quosdam, nomine suppresso perficiant. Est tamen in cælis, qui uidet ista Deus, & aliquãdo causam exquiret, cur ista facta sint?

Ex aduerso autem ijs, qui errores ingruentes, & lucem Euangelij reuelati obumbrantes, ex uer= bo Dei, excitante & regente spiritu sancto, uel mo= destissimè indicare, aut contra iniquas calumnias,

Apologias

Apologias opponere studēt, præla arctissimè occluduntur. Nam territant isti quos dixi Pontifices, etiam eos suis fulminibus, ne quicquam contra se, suæ dogmata patiantur in suis officinis imprimi, in quos prorsus nihil potestatis habent. Hac ratione soli regnant, soli triumphant, & tranquillam **SEDEM** sibi parant.

An uero Deus, qui ob confessionem ac propagationem ueritatis suæ, & refutationem errorum, typographicam artem uel imprimis ostendit & aperuit, istam tam enormem iniuriam, sit æquo animo laturus, res ipsa liquidò ostendet suo tempore.

Vndecimum Ecclesiæ malum, est disciplinæ Ecclesiasticæ laxatio. Nam clavis soluens, tantum in usu quotidiano est, ligans uerò clavis, prorsus situ & rubigine absumitur. Pugnāt politici manibus pedibusq; nequaquam eam clauem usurpandam esse, hoc præsertim modo, ut notorij, scandalosi, & impænitentes peccatores, Ecclesiæ Christi publicè indicentur, & pro publicanis ac ethnicis habeantur, donec pœnitentiam agere discant, ne uidelicet Papatus, ut dictitant, restauretur. Iste scilicet est profectus Euangelicorum hominum. Tam probè didicerunt, qualesnam Ecclesiæ clauis Christus commendauerit. Constat autem non tantum aperiendi, sed & claudendi clauem, suæ matrifamilias Christum commisisse.

Quis

Quis enim in qualibet exigua Oeconomia, tam
 lem matrem familias probauerit, quæ tantum ape-
 riendi & profundendi omnia, nihil uerò penitus re-
 cludendi, neminemq; à thesauris domus arcendi stu-
 dium habeat? Verum in rebus ipsius Dei, impunè se
 se delirare posse credunt. Abusum enim cum uero,
 legitimo & salutari usu, pariter impiè tollunt. Ipsi
 autem Pastores, quibus utriusque clavis admini-
 stratio demandata est, molestias & pericula refor-
 midantes, quæ afferre solet legitimus clavis ligan-
 tis usus, potentum tyrannidi sponte sua morem ge-
 runt, suæq; tranquillitati consulunt, tantum in li-
 bris clauem ligantem relinquentes. De hac Oeco-
 nomia ipse Dominus aliquando rationem postu-
 laturus est, nec excusabunt uereor iniquitas tem-
 porum, crudelitates tyrannorum, mala aliorum
 exempla, pericula, aut alia eiusmodi. Crescunt
 enim interea, neruo salutaris disciplinæ in
 Ecclesia succiso, tetra scandala, & publicæ ca-
 lamitates.

Blasphemare ueritatem, ignominia afficere mi-
 nistros uerbi Dei, rapere Ecclesiastica bona, scor-
 tari, inebriari, rapere, usuras exercere, homici-
 dia, aliâq; eius generis innumera peccata, eò ma-
 gis inualescunt quotidie, quia libertatem cre-
 scendi habent, perinde ac si colonus omnes cardu-
 os aliâq; zizania, patiatur copiosa samina profer-
 re,

re, ac totum agrum occupare. Imò pijs seruis Iesu Christi, propemodum integrum non est, de his tantis malis paulò grauius & crebrius, publicè queri & protestari. Nam filij huius seculi quiritantur, sese diffamari, conscientias sibi turbari, etiam si nomen ipsorum prolatum non sit. Quid uerò eiusmodi rerum status portendat, minimè dubium est, si quis Prophetarum scripta & historiam mundi, uel obiter saltem inspiciat.

Duodecimum malum, Ecclesiam perdens est, quòd nullæ piæ & legitimæ Synodi obseruantur, in quibus uero & legitimo iudicio rectè sententium ex uerbo Dei, citra omnem prosopolepsian, exorti & sine omni fine suppullulantes errores, iudicarentur & extirparentur. Nihil autem de Romani Antichristi, uerùm de Ecclesiæ Synodis, quæ uerbum Dei repurgatum amplexa est, & confessionem Augustæ Imperio Romano exhibitam, retinet, hìc agitur.

Coeunt Apostoli Ierosolymis, ac definiunt, dammandum esse errorè Pseudoapostolorum, Bona opera ad salutè esse necessaria. Gratis enim omnes gentes, fide in Christum coram Deo iustificari. Et postea iuxta hoc laudabile exemplū, conuētus doctorum sæpius instituti sunt, q̄ pestilētissimas hæreses, luce ac uirtute uerbi diuini dissiparūt, accælestè ueritatè à præstigijs uindicarūt, cōdiderūt symbola,

¶

et ad posteritatem quoque salutarem doctrinam propagarunt.

Iacet autem hodie misera Christi Ecclesia, supplex ante pedes quorundam precipuorum uiro-
rum, orat, ut suos errores agnoscant et aboleant.
Deuoluit sese ad genua potentum quoque, obsecrans, ut piam synodum, et legitimum iudicium, conuocatis ex tota Ecclesia uiris, doctrina et fide prestantibus, instituant, praesentesque errores, qui libris impressis singularibus fucis in Ecclesiam Christi disperguntur, iuxta normam uerbi diuini, sine inuidia, sine prosopolepsia cognoscant, diiudicent, et in medio tollant, et dulcem ac salutarem Ecclesiae unionem restituant.

Sed proh dolor idem istis querelis et obtestationibus, Ecclesia squalida et ærumnosa proficit et impetrat, quod querulus ille Lazarus ante diuitis ianuam. Imò altis supercilijs falsè ridentur et exhibentur, ac pro turbatoribus communis pacis, et hostibus patriæ traducuntur omnes, qui talia paulò instantius efflagitant. Nec desunt, qui cum seruos Dei se perhiberi uelint, summis uiribus eiusmodi conuentus dissuadeant, quia metuendum sit, ne maiores distractiones inde generentur. Citant Nazianzeni dictum, qui scripsit, sese nullius Synodi exitum uidisse bonum. Semper enim maiores dissipationes esse subsequutas. Nimirum, quod hic particulariter,

lariter, de infelici successu aliquot suæ ætatis syno-
dorum, questus est, id ipsi uniuersaliter, de omni-
bus pronuntiãt. Sed manifestum est, synodi Hieroso-
lymitanæ, Nicenæ, & aliarum, præclarum & salu-
berrimum fuisse euentum. Successus autem uitiosus
inde est, quòd synodi, non iuxta normam diuini uer-
bi, sed iuxta arbitrium potentum, aut affectus ho-
minum gubernantur, & excluduntur seri, graues,
constantes, synceri doctores.

Donec igitur synodi uel impediuntur uel disse-
runtur, uaria zizania augmenta sumunt & domi-
nantur. Refutationes quantumuis solidæ, flocci fi-
unt. Plurimi istis erroribus suffocati, intereunt, ac
iuuentus ista contagia ad posteritatem perfert.

Decimum tertium malum, ex hisce omnibus con-
flatum & natum, iamq; destruens Christi uineam,
est Cæsareopapatus, ut rectissimè appellat Luthe-
rus. Nam sicuti superioribus seculis, Papa Roma-
nus Antichristi partes egit in eo, quòd non conten-
tus limitibus Ecclesiasticæ gubernationis, improbè
& nefariè arripuit sibi politicam dominationem,
arrogauit sibi regna huius mundi, ut Matth. 4. de-
pictum est, Cæsaribus diademata pro arbitrio im-
posuit uel deposuit. Dictauit politijs suas leges.
Cruenta bella aduersum suos hostes gessit. Colla Im-
peratorum calcauit, Ipsos Monarchas, turpi subie-
ctione, sordidos suos calceos osculari uoluit. Ita ho-

F die

die nonnulli Politici Domini, recuperata sua dignitate, beneficio illustrati Euangelij, ac liberati à Pontificis Romani fædo iugo, uicissim suis terminis excedentes, superbè pedem alterum in Ecclesiam collocant, eamq; pro suo arbitrio regere, atq; ministros uerbi diuini, non tantum osculatores, sed mera scabella suorum pedum esse uolunt.

Nam politici nonnulli, cum suis Achitophelibus, Religionum formulas seu cothurnos gignunt, Articulos doctrinæ cudunt, eosq; postea cum Imperio & armatis minis, doctoribus ærumnosæ Ecclesie Christi obtrudunt, ut citra omnem contradictionem amplectantur:

Mandata affigunt atq; exhibent, quibus præscribitur, quomodo & quatenus ministri uerbi Dei errores, & peccata reprehendere debeant, nempe, ut errores grassantes non refutent, falsos doctores non indicent, nec moneant, eos cauendos esse. Peccata hominum quantumuis in hoc mundi fine atrocitas, tantum IN GENERE stringant, ne quis animaduertere queat, se peti, sibi scilicet agendum esse pœnitentiam. Neminem esse excommunicandam, nisi de sententia politicorum. Nemini esse denegandũ usum Sacramentorum, nisi ex arbitrio aularum uel curialium, quæcunq; tandem illa causa sit.

Quemadmodum autem Papa, excommunicationis fulmen suæ tyrannidi adhibuit, ita illi politici,

tici,

tici, suas minas de expulsionibus, de carceribus, de gladijs, audacissimè subiiciūt: Sic igitur exurgit, & indies incrementa sumit Cesareopapatus, & uersa uice, Ecclesiasticus Antichristus, in politicū degenerat, neq; erit talium cothurnorum & edictorum modus aut finis ullus, donec Nouissimum iudicium adueniat.

Sed prætendunt politici, sese esse custodes legis diuinæ, & capita Ecclesiæ in terris militantis. Verum quidē est, Magistratus quoq; esse membra Ecclesiæ Dei, si credant in Christū. Verum & hoc est, pertinere ad ipsorum officium, ut falsa dogmata & idolomaniās prohibeāt, Ecclesiāq; Dei, ut in Esaia suauissimè dicitur, nutriāt. Sed non habent potestatem, quicquam contra Dei uoluntatem aut uerbū eius stutuendi aut exigēdi, ac sunt distinctæ potestates & officia, Ecclesiæ & politiæ, quæ nō sunt cōfundendæ. Et regula nota est, Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.

Cothurni autē illi & edicta, de quibus dixi, sunt contra Dei uerbum, sunt pernicioſa Ecclesiæ Dei, eāq; ob causam Deus eiusmodi Dominos, et cōsultores puniet, nisi Deo eiusq; ministerio, quod suū est reliquerint, pœnitentiāq; suæ temeritatis egerint.

Decimum quartum malum, ex prioribus profluens est, odium & profligatio seriorū, grauium & salutarium uerbi Dei doctorum ac professorum,

& substitutio atq; copiosus numerus, Molligrado-
 rum ac placentia dicentium. Traducuntur synceri
 & fideles uerbi Dei ministri, odiosissimis titulis,
 horridorum stoicorum, intractabilium, seditioso-
 rum, turbulentorum hominum. Muti uerò canes
 & palpatores, ornantur Encomio pulcherrimo,
 pacificorum, placidorum, salutarium doctorum.
 Hinc nullus pudor est ijs, qui iactitant præ alijs in-
 corruptæ doctrinæ conseruationem, & confessionē
 eius usq; ad extremum uitæ halitum, pro suo libitu,
 & pro instigationibus suorū Achitopheliū, inculpa-
 tæ doctrinæ uiros, & uigili uoce inclamātes passim
 ingruentes & dominantes errores, excutere, eosq;
 inquietorum titulis, ac mendacijs quoq; impuden-
 tissimis deformare, perinde ut Pilatus, Christum
 horridum & intolerabilem concionatorem cruci
 affigit, eiq; inscribit istud eulogion, hic se fecit re-
 gem Iudæorum, id est, seditiosus, inquietus, turbu-
 lentus homo fuit, ideo iustè suspensus est. Sic Leo-
 nes, ut est in Apologo, lepores concionantes imma-
 niter discerpunt, aut truculenter fugant.

Reperiuntur quoq; non pauci, inter ministros
 diuini uerbi, Eceboli ac Gnathones, qui peccata po-
 tentum, contra ipsorum dicta factaq;, mira fraudu-
 lētia excusare atq; ornare, carbonesq; ignitos sup-
 ponere, non uerentur, ut magis accensi politici, in
 doctores synceros ardentius seuiant. Amasias sa-
 cerdos

cerdos accusat Amos Prophetam, ob reprehensionem peccatorum, ac iubet eum isto loco excedere. Sic hodie multi doctores multis in locis, ab Amasys impatientibus admonitionum, de suis aut aliorum peccatis, contra primam & secundam Decalogi tabulam factarum, produntur & exturbantur. Exempla non opus est ex longinquo petere.

Sed abrumpo tristissimas querelas, de malis Ecclesiæ Christi. Nam ex hisce etiam alia, quibus Ecclesia Christi horribiliter excruciat, ac reuera ut est in Prophetis, parturientium dolores sustinet, facile mente concipi & considerari queunt.

Quæ igitur hætenus de Ecclesiasticis malis in medium adducta sunt, simul ad Politica, Oeconomica & communia sese extendunt. Verùm, ut institutum ordinem sequamur, de hisce etiã pauca quædam attingenda sunt, quæ ut pietatis ueræ studiosi patienter audiant atq; expendant, rogo.

Sunt quidem politia, quibus homines cohabitant, & à suis Dominis, iuxta certas Leges gubernantur, omni laude dignissimæ. Nam Deus eiusmodi hominum societatem sanciuit, & uoluit politias esse hospitia suæ Ecclesiæ, sed quomodo ex Diaboli malitia, & imbecillitate humanæ naturæ iste sacer hominum ordo turbetur ac deformetur, notius est ex omnium ætatum historijs, quàm ut lon

ga probatione indigeat.

Et cum ipse Dominus noster Iesus Christus uaticinetur, Satanam in ipsum agrum Domini zizania, noctu disseminaturum esse, nemini uideatur mirum, si etiam in eo cœtu, ubi Ecclesia Dei existit, mala quaedam pullulare, atque subinde aliquid damni dare asseruerimus. Atq; adeò hanc ipsam ob causam, mala perstringuntur, ut & cognoscantur & emendentur, non ut unguem in ulcere insultatoriè, quod dici solet, habeamus, aut peccatis nostris gloriemur.

Primum autem politicum malum est, Gubernatorum dissociatio, & non firma animorum inter ipsos conglutinatio, qualis quidem tum propter Ecclesiastica, tum etiam propter politica negotia, esset necessaria. Nam ista animorum disiectio in causa est, cur intermittantur uel impediantur multa, in sacris & profanis rebus, quæ ad salutem uniuersæ Germaniæ pertinere uidentur. Est tamen insigne Dei beneficium & miraculum, quòd sedatis illis horrendis turbationibus, quæ ante paucos annos toti Germaniæ, extremam quasi cladem intentabant, qualemcunque tamen pacem sustentat, ut uerè cum Propheeta dicere queamus, Misericordiæ Domini, quòd non consumpti sumus.

Secundum malum est, quòd nonnulli politici

gu

gubernatores ipsi patiuntur sese tantopere inuolui negocijs mundanis, ut parum diligenter legant Biblia, & scripta de capitibus doctrinæ Christianæ, neq; leges Cæsareas, hoc est, fundamenta iuris, inspiciant & cognoscant. Ex hoc fonte scaturiunt ista damna, ut postea in negocijs Ecclesiæ & politiæ, merè passiuè sese habeant, & tantum pendeant ex ore suorum consiliariorum, qui nonnunquam plus uidentur esse Gubernatores, quàm illi ipsi, quos Deus ad sceptræ collocauit. Interdum à tumidis quibusdam officialibus, aut similis farinæ hominibus, non satis modestæ uoces audiuntur, quando uel ebrij, uel alioqui inflatis buccis suam eminentiam & potentiam prædicantes, effutiunt, sese esse Principes regionis. Ea uerò res, non modò summæ ignominie est Gubernatoribus, uerum etiam detrimetosa. Nam ipsi consiliarij, non rarò crassa rerum inscitia laborant, præsertim uerò religionis. Deinde multa pro affectibus suisq; commodis moliuntur, quæ quidè à Gubernatoribus non nisi à posteriori, hoc est, accepto malo, discuntur.

Huc pertinet, qd Gubernatores pleriq; nō curāt suos liberos in adolescētia plenius imbui et institui, in Catechesi & uerbo Dei, itē in Iuris scientia, sed magis eos ad uoluptates, uenationes, equitatiōes, & ad arma assuefaciunt. Debebant aut Iustiniani illud celebre initium, nō modò in ore, uerū in usu

quoque perpetuo habere, Imperatoriam Maiestatem, non armis solum decoratam, sed etiam Legibus oportet esse armatam. Nam gubernatio, non tantum requirit arma, sed uel imprimis, Legum perfectam cognitionem. Arma enim sequi debent leges, quia pertinent ad executionem legum, hoc est, ad uindictam malorum, & defensionem bonorum.

Tertium malum politicum est, quod Antichristi regnum, non tantopere abhorretur, neque tanto zelo destruitur, sicut Verbum Dei seuerè precipit. Quemadmodum enim in Veteri Testamento, etiam pij quidam excelsa relinquebant, id quod ipsis occasio ruinarum, & multorum damnorum erat, ita hodie, post tam illustrem reuelationem Antichristi, iuxta Verbum diuinum, tamen politici aliquas Antichristi reliquias alicubi tolerant, aliquem eius statum relinquunt, aliquos eius characteres non uerètur expetere atq; recipere, Ratio uerò omnium euidentissima & fructuosissima est, quia Antichristus eis dat regna huius mundi, Matthæi quarto, Apocaly. decimo octauo. Volunt igitur nonnulli prudentiores esse Christo, qui genuculationem quandam detrectabat, qua potuisset regna huius mundi & eius gloriam adipisci. Hinc sunt ille clandestinæ, & interdum quoq; satis manifestæ collusiones cum Antichristo, eiusq; socijs,
pallio

pelliorum, aliarumq; fumosarum rerum uenatio. O Christianos. Eamne ob causam Iesus Christus, istum suum hostem, uoracemq; Arctolycum manifestauit, ut nos cum ipso propter regna & uoluptates huius mundi fornicaremur? Quid in nouissimo iudicio Christus dicet, qui tanta seueritate iussit illud mancipium Satanae, & Filium perditionis, uitari? Nam nullis politicis aut Iuridicis glossulis, Christus patietur suos oculos præstringi aut hebetari.

Quartum malum est, quòd sine discrimine recipiuntur Ministri, docti uel indocti, non habita ratione pietatis ueræ ac sinceræ. Nam consiliarij potissimum, adferentes uel inscitiam religionis, uel prauas sententias, postea ipsos quoque Dominos, suis contagijs deprauant, & Ecclesiæ Dei non sunt salutare.

Quintum malum, ex prioribus emanans est, quòd à politicis quibusdam, siue Dominis siue seruis ipsorum, cothurni religionum consuuntur, partim ex mundana sapientia, & partim ex corrupta Theologia, quos specie quadam mundanorum commodorum, pro sua stupenda sapientia (ferè exciderat stulta) sua autoritate, & uibratione micantis gladij obtrudunt, dictitantes, sese non uelle ullas disputationes de ijs admittere, auersari sese omnes rixas, obedientiam simplicem & pacificam sese postulare, easq; ob causas, omnibus contra hiscenti-

bus, tanquam seditiosis, & suis à Deo præpositis Magistratibus, immorigeris, esse parata uincula aut exilia.

Hisce religionum spectris, Vigiles Dei terri, aut obmutescunt, aut remouentur cum famosis titulis, quòd eiusmodi cothurnos reprehendentes quantumuis modestè, & quantumuis luculento Verbo Dei, sint turbatores communis pacis, Magistratum contemptores, Monetarij, Rotmanni, omnibus Scythis & Turcis perniciosiores. Sic olim Nebucadnezar, suum illum Gigantem uolebat adorari, prope in conspectu extructa & accensa fornace, in quam omnes contumaces præcipitarentur. Verùm ipse postea, manum Dei contra se experitur. Nam in rabiem actus, & integrum septennium inter feras syluestres circumerrans, graminàq; ut bestia carpens, etiam de isto facinore pœnas luit. Is uerò Deus adhuc in uiuis est, qui similes gubernatorum machinationes, potenter potest ulcisci, præsertim cùm sit zelosus, & suum honorem, ad quem religio quoque pertinet, non patiatur sibi eripi.

Verùm euentus sæpe ostendit, non tam à Dominis ipsis, quàm à seruis ipsorum, ista spectra religionum esse conflata. Nam hæc ætas eiusmodi fert homines non paucos, qui licet parum de religione intelligant, tamen sine omni pauore, Osia exemplo neglecto,

neglecto, in sanctum sanctorum irrumpant, atque extra & contra suas uocationes, suggestum ipsum pro arbitrio præsumant regere, ac præscribere, quid, quomodo, quatenus docendum sit.

Quando miseri concionatores, iniquitatem quorundam iudiciorum uel actionum politicarum, pro officio uel modestissimè taxant, bone Deus, quantus ibi clamor exoritur, falcem nimirum alienæ messi temerè immitti, alterum pedem in curiam transponi, confundi uocationes diuinitus separatas. Verùm quod ipsi rerum sacrarum imperiti, pollutis quasi ocreis & calcaribus in Ecclesiasticas functiones insiliunt, & Deo ipsi freno iniiciunt, id scilicet sibi laudi uolunt duci, ac si posset fieri, in insignia sua, quod prouerbio dicitur, inscribi. Ipsi uerò Domini eiusmodi impudentissimis seruis seducti & fascinati, hoc est, suorum seruorum peccata promouentes, graues pœnas & calamitates incidunt, quibus cum sese serui, astutè & facili arte explicent, ipsi Domini ueluti in imis gurgitibus rotantur & opprimuntur. Nam Deus eiusmodi impiarum machinationum ultor existit, est enim infelix omnis θεομαχία.

Sextum Politicum malum est, Rapina & abusus bonorum Ecclesiasticorum, Nam sacra bona, prouentus, redditus, quæ ad alendum ministros
uerbi

uerbi Dei, ad scholas superiores & inferiores rectè constituendas, ad hospitalia & pauperes nutriendos, referri debebant, ea multi politici nimis rapaciter contrectant, imò per fas nefasq; suæ profanæ possessioni subiiciunt, neq; Christo famelico & nudo, inde præbentur necessaria. Sicut igitur olim, præpostero quodam religionis zelo, omnes nimis profusè conferebant, ad res sacras & pauperum ornandas & lucupletandas, ita nunc in dissipandis bonis, Ecclesiæ & pauperibus debitis, nimis licenter & feruidè certatur. Verùm quo fructu? Nullo propemodum. Dum enim Deo rapitur, quod suum est, rapit uicissim Deus, quod suum est, nempe benedictionem. Quod igitur mirabile dictu est, rapitur cum copia bonorum Ecclesiasticorum summa inopia. Rectè igitur ista sacra præda, appellatur aurum Tolosanum, & pennæ aquilinæ, quæ non augent, sed perdunt res similes sibi adiunctas.

Septimum malum est, Iudiciorum perplexitas, & nimis longa, per ambages causidicorum extractio, quæ captiosa, periculosa & damnosa est subditis, præsertim pauperioribus. Hoc malum omnes quidem politici deplorant, sed nihilominus ipso usu relinquitur.

Octaua pestis multis in locis sæuit, Luxuria, quæ iam omnes uerecundiæ fines perrupit atque excessit. Nam ea tanta est, ut penè uideatur omnes
status

status confundere. Impunè enim ea crescit inter summos, mediocres & infimos. Ex luxuria autem nascitur paupertas, quæ ad multa mala homines impellit, utpote ad exactiones, rapinas, & alia peccata.

Nonum politicum malum est, Tolerantia usurarum, quæ exhauriunt Respub. & ipsos Gubernatores, ut aliqui nomine sint magni & potentes Domini, Re autem ipsa, oberata quasi mancipia suorum seruorum, unde meliori iure sese possent hoc titulo inscribere, quàm Pontifex Romanus, se esse seruorum seruos.

Imò ne quid ad eam luem euacuantem domos, Respublicas, aulas, desit, etiam Iudæi, hostes Dei & omnium hominum, tolerantur cum graui ipsius Dei maledictione.

In Oeconomiam autem ista quoque mala penetrant. In primis uerò auaritia, id est, sitis rerum inexplebilis. Nam rectè dictū est, Avaro tam deesse quod habeat, quàm quod non habeat. Estq; plaga postrema senectæ huius mundi procul dubio, quòd nemo ferè amplius mediocritate contentus est, sed omnes inhiant opibus, quantascunque eas quidem nancisci queunt. In uarias igitur cogitationes & peccata, conijciuntur eiusmodi homines, id quod experientia testatur.

Ex hoc malo, nascitur fædus ille luxus in uesti-
mentis,

mētis, alijsq; sumptuosis rebus, qui modum nullum obseruat. Et hæc filia auaritiæ, matrem quoq; suam insaniorum & ardentiorum, in aucupijs pecuniarum efficit. Præclarè etiam Cicero dixit, Auaritiæ si tollere uultis, mater eius tollenda est luxuries. Matrem dixit eo respectu, quia luxuries irritat auaritiæ.

Hinc illud quoque mali prodit, quòd parentes rebus mundanis ultra modum dediti, liberos ad illas opum uenationes adsuesciant, & rarò aliquos ad studia literarum, præsertim uerò ad sacrosanctam Theologiam discendam & propagandam, adhibeant, quæ quidem res, Ecclesiæ Dei non postremam cladem portendit.

Communia denique mala, non necesse est prolixè oratione tractare. Nam illa omnia publica sunt, & omnes ferè, aliqua in parte attingunt, quæ huc usq; commemorauimus. Pauca igitur tantum quasi delibabo, ut nos ipsos ex hac molestia querela tandem euoluamus.

Crescit atq; uires quotidie magis magisq; acquirunt, saturitas & nausea quædam Manna cælestis, hoc est, uerbi diuini. Non enim tanti amplius à plerisq; fit salutare uerbum Dei, quanti in initio, cum illud cælesti iubare, ex immensis tenebris Pæpisticis exoriretur, & articulos summos de Deo, de pœnitentiâ, de remissione peccatorum

&

et cultibus diuinis illustraret.

Hanc nauseam comitatur securitas et impœnitentia. Nemo enim tam est propemodum abiectus, qui reprehensiones peccatorum quantumuis necessarias, pro uocatione et iuxta uerbū Dei factas, patienti animo tolerare uelit. Summi et infimi uociferantur, nullo modo tantam licentiam et importunitatem, docentium in Ecclesia ferendam esse, ut tam acriter in facta hominum inuehantur, præsertim cum ea uel sint iam uulgaria, uel alioqui elegantiori aliquo fuce exornari possint.

Hinc sunt illæ Leges, ne Ministri Verbi Dei, in specie peccata grassantia, et ipsos quoque peccatores quamlibet manifestos et scandalosos, potentia Verbi diuini reprehendant, Sed IN GENERE id expediant, ita ut nemo animaduertat sese percelli, sese ad maturam et seriam pœnitentiam diuinitus uocari. Hoc scilicet pacto uolunt os Dei, quod per Ministros uoluntatem eius tum propiciam tum seueram exponit, compescere, suoque creatori præscribere, quantum sibi loqui, et quantum tacere debeat. Et quod imprimis consideratione dignum est, hac ratione forti illi domum suam muniunt firmo præsidio, ut in pace corda ipsorum possideat, neque admittatur Spiritus sanctus, qui corda contrita et trementia Verbum DEI efficiat. Hæc
damna,

damna, filij huius seculi pro sua stulta sapientia malunt experiri, quàm in præsentia cognoscere & effugere.

Ex hisce lacunis, nascitur pruritus ille atque appetitus libidinosissimus & omnium pestilentissimus, quòd homines Mannam cælestem nauseantes, carnes contra Dei uoluntatem desiderant, & ad ollas Aegyptiacas rursus anhelant, hoc est, noua dogmata, quibus Antichristi status pingitur, cupidè arripiant, pingant, promoueant, uel saltem non abhorreant, non impugnent, non detestentur eo zelo, quo membra Christi, uera luce Euangelij perfusa, decebat. Non igitur est numerus, neque finis claudicantium & inclinantium denuo ad Antichristi præstigias. Verùm ea est hominum amenitia, ut uidentes uidere nolint, neque admittant salutares admonitiones amplius. Imò turbationes Ecclesie Dei, non imputant autoribus & defensoribus falsorum dogmatum, sed ijs, qui ea iuxta solidissima & illustrissima testimonia sacrosanctæ scripturæ, taxant atq; refellunt. Sic scilicet agnus lupo turbauit aquam, causamq; cur eam persequatur & laceret, speciosissimam nactus est.

Ebrietates uerò, tam sunt frequentes, ut nemo patiatur sibi persuaderi, eas excutere fidem & gratiam Dei, dignasque eterno igne esse. Quam quidem ob causam, non est pudor, gloriari quoque

que de fœdis ebrietatibus.

Iuuentus subinde fit deterior, intractabilior, eaque uitia audet perpetrare, quibus olim adulti uix erant obnoxij. Resonât tristes querelæ passim, de iuuentutis petulantia & malitia, quæ incorrigibilis planè uideatur.

Pœnæ igitur diuinæ passim instant, ingruunt, irruunt, & tanta est multorum incogitantia & duritia, ut non attendant, imò altam quasi & perpetuam pacem & felicitatem somnient, ut penè Deus uideatur frustra tot mala immittere.

Tot iam miracula, tot monstra & portenta, in uniuerso penè mundo oculis hominum obijciuntur, ut nullis unquam mundi temporibus, talia sint conspecta uel audita. Sed quotusquisque eas Dei commonefactiones expendit?

Omnium itaque sanorum, nedum piorum iudicio, maxima maximarum rerum immutatio, toti mundo imminet. Faxit Deus, ut Ecclesia ipsius in acerbissimis doloribus quotidie parturiens, feliciter enitatur & eluctetur. Namq;

In mundo spes nulla boni, spes nulla salutis. Ipse igitur Iesus Christus, uictor mūdi, solus æternā uerèq; beatam uitam nobis, iuxta suam promissionem & meritum, benignissimè adferat, creaturasque omnes gementes & laborantes, liberet ac uindictet.

G

Sed

Sed obstrepunt filij huius mundi, ingenti sapientia pręgnantes: Tegenda potius eiusmodi uitia & grandia mala esse, quàm exagitanda. Nam eam rem, ad infamiam & probrum Ecclesie Dei, & Verbi ipsius redundare. Aduersarios enim clamanturos: Ecce eiusmodi tetros fructus Euangelij uox, qua isti gloriantur profert. Sponte enim sua, de suis tetrus malis queruntur? Respondeo. Nequaquam sunt ipsa peccata, tribuenda ueritati à Deo patefacta. Deinde ἐπιχαιγενεακίαι diaboli & membrorum eius, neque Apostoli, neque Christus, neque Prophetę, cauere penitus unquàm potuerunt. Tertio, Deus uult Ecclesie suę Doctores, de peccatis & damnis inualescentibus, exaltare uoces suas ueluti tubas, & non cessare, ut in Propheta scriptum extat. Quarto, ista monentur, ut uera pęnitentia, eiusmodi peccata uerè tegantur, hoc est, corrigantur. Non enim zizania alimus aut defendimus, sed agrum Domini, iuxta ipsius Verbum repurgare, quantum quidem in hac uita possibile est, studemus. Pręterea, non tamen uniuersus ager Domini istis zizanijs obsitus atque oppressus est. Sed beneficio Dei scimus et credimus, copiosam nihilominus esse messem Domini in ipsa Germania, ubi uox Euangelij à Papisticis inquinamentis repurgata, purè sonat, & Sacramenta Christi legitimo & salutari usu uigent. Nihil igitur moramur Diaboli

boli

bolicas Antichristiani gregis insultationes. Nam illi non sunt ager Domini, sed campus syluestris, horridus, arenosus, sentibus, tribulis, urticis, filicibus, totus obductus & perditus.

Cæterum, unde medicina tantorum morborum, præsertim uerò Ecclesiasticorum nobis proueniet? In promptu quidem ea esset, si non uel fastus, uel nausea, hoc est, pertinacia & impænitentia eam excuterent. Succurri igitur posset laboranti Ecclesie Christi hisce medijs.

Primum, seria pœnitentia coram Deo, nempe humili agnitione errorum ac lapsuum, precatione ueniæ per Christum, & proposito rectè faciendi.

Deinde, Synodo coacta ex omnibus Germaniæ Ecclesijs, & cognitione atque diremptione controuersiarum plana & dilucida, iuxta expressum Dei Verbum, citra ullam ullorum hominum proso-

polepsian.

Tertiò, alacri & communi refutatione contradicentium Verbo Dei, quicumque tandem illi sunt, qui quidem publicè errores, in gloriæ Dei obscuracionem, & perniciem Ecclesie disseminant.

Quartò discipline prudenti & utili institutione, atq; obseruatione.

Quintò, ut quisque intra fines sue uocationis sese contineat, Ecclesiam communem foueat atque adiuuet, non dissipet.

G 2

Sextò,

Sextò , ut Politici & Oeconomici suas etiam partes in corrigendis omnibus peccatis & abusi- bus exequantur.

Cùm autem eiusmodi Synodi aut piæ reforma- tiones Ecclesiasticæ uel Politicæ in hac mundi rui- na, & hominum furoribus uix sperandæ sint, præ- cepto Dei in tradenda intemerata doctrina, & re- futatione strenua corruptelarum multiplicium, fi- deliter obtemperandum est, & preces ardentes iterandæ sunt, donec ipse Iesus Christus in nubibus apparens, suam Ecclesiam ab omnibus calumnijs, damnis & malis, in uniuersum uindicaturus est.

Te igitur Iesu Christe, regnantem ad dexteram æterni Patris, omnesquæ istas pestes Ecclesiæ tuæ perspicacissimis oculis cernentem, supplicibus pe- ctoribus oramus, ne patiaris lucem Verbi tui, in hisce tantis turbinibus, penitus extinguï. Coherce furorem quorundã, qui falsos doctores cum suis er- ratis tuentur, & affligunt sinceram doctrinam profitentes. Conuerte temerarios errorum patro- nos. Compesce maledicam & mentientem ling- uam. Consolare & sustenta eos, qui propter nomi- nis tui sanctissimi professionem, plurimorum mor- sus experiuntur: Miserere miserrimæ iuuentutis, quæ iam in multis locis, errorum fertilissima semi- na imbibit. Collige, conserua, sanctifica Ecclesiam tuam, ne deficient sancti in terris.

Venistè

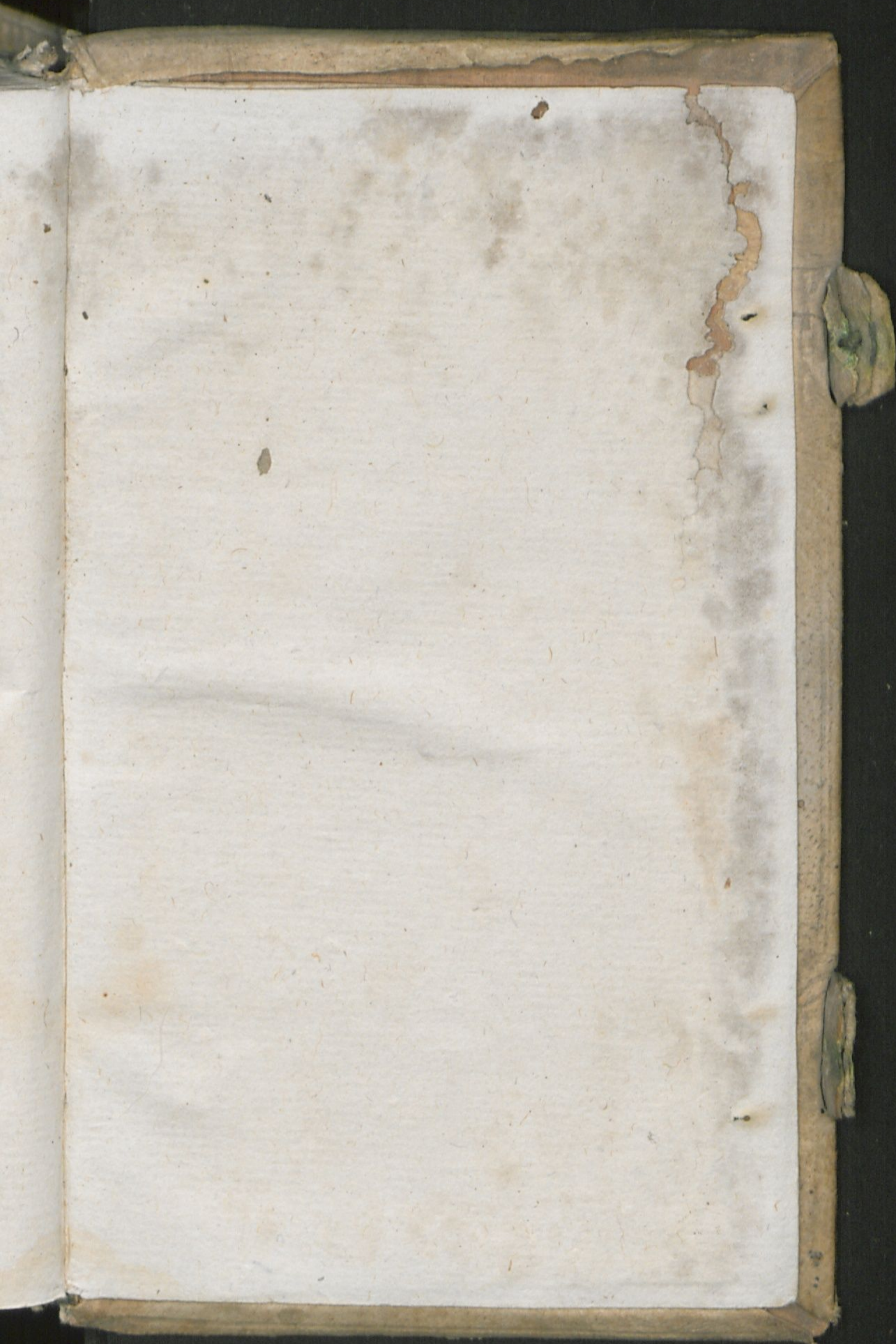
Venisti ad nos Germanos Iesu Christe, ex im=
mensa misericordia, uisitasti nos ex alto ingenti=
bus beneficijs, uespera nunc mundi uenit, mane igi=
tur nobiscum, ignosce peccatis nostris, ne effundas
in nos totam iram tuam, sinas in Germania Eccle=
siam tuam reliquam esse, usque ad gloriosum tuum
aduentum, quo ad te magno numero, in excelsas
nubes conscendamus, & in cœlesti patria, te cum
Patre ac Spiritu sancto, in omnem usque eter=
nitatem letis pectoribus intueamur, &
iucundis uocibus celebremus,

A M E N.

Soli Deo Gloria.

FINIS

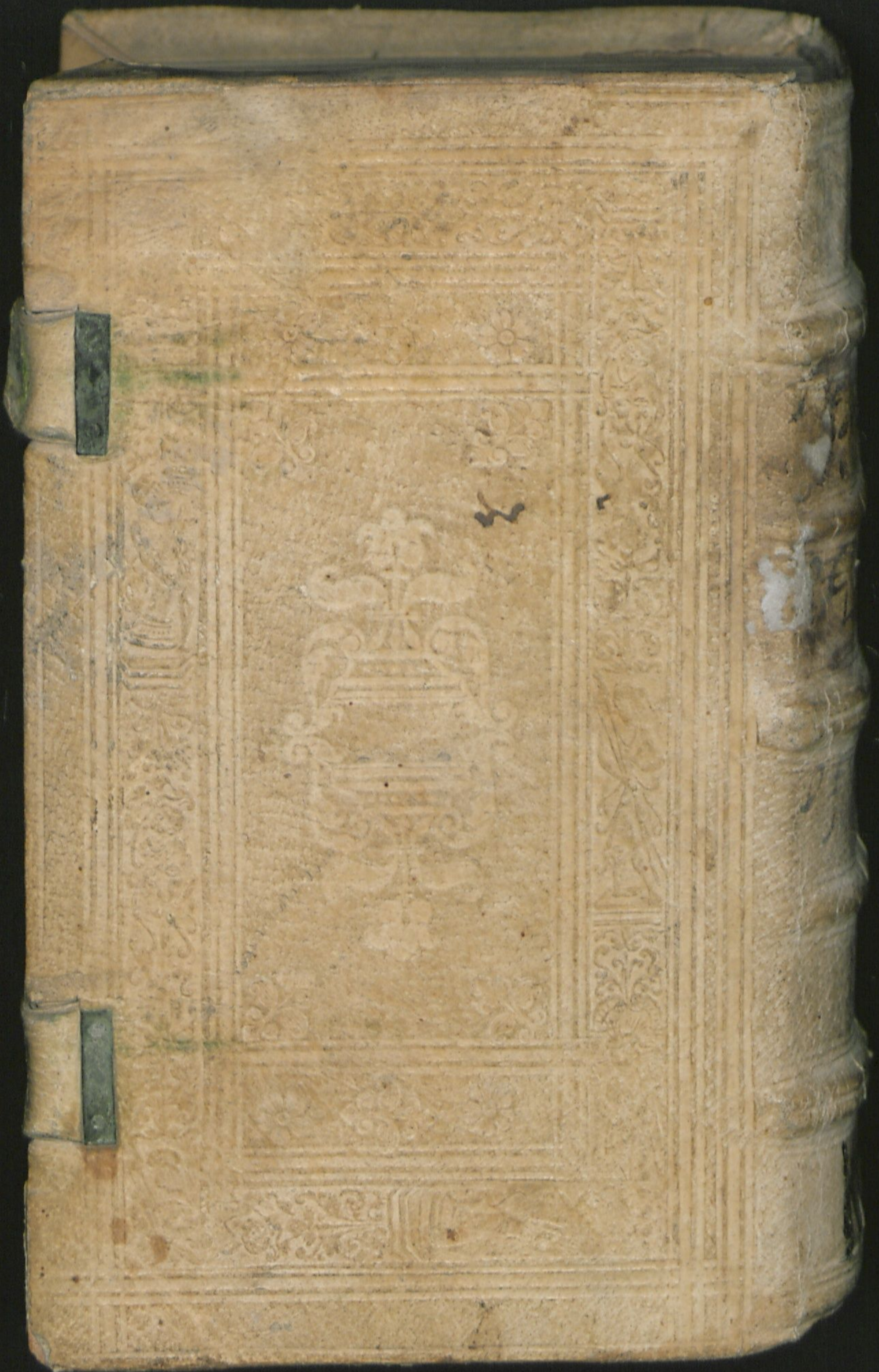
G 3

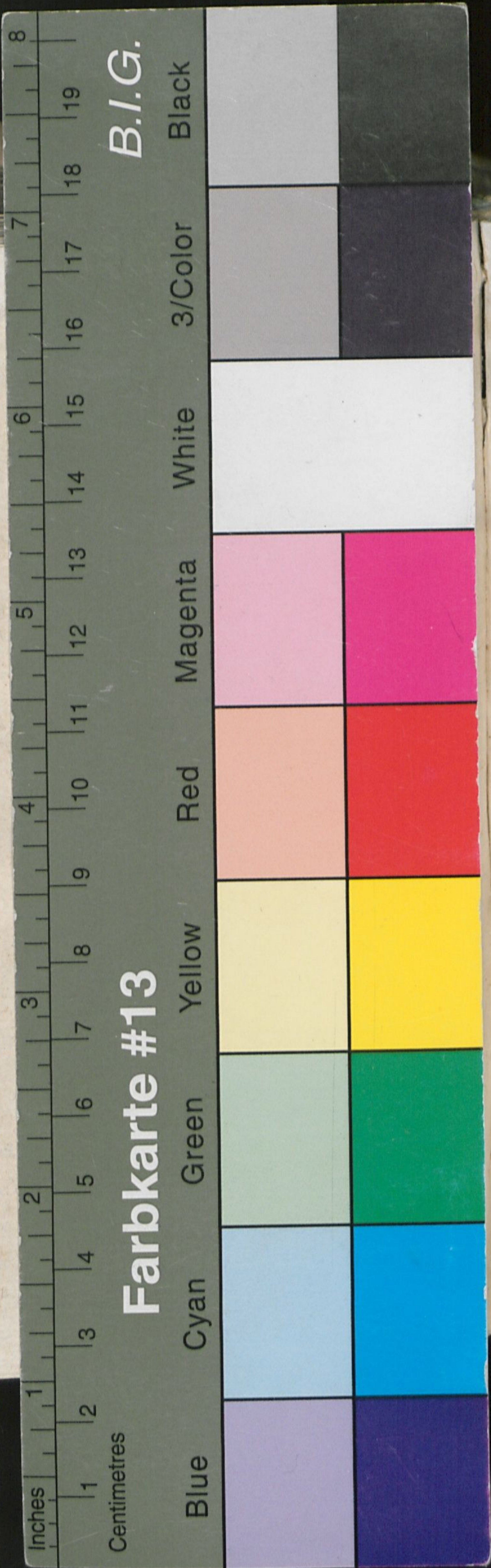

155710

(X2204430)

DE
BONIS ET
MALIS GERMA-
NIAE,

ADMONITIO.

IOHAN. VVIGAND.

EXCVDEBAT PETRVS BRV-
bachius, Anno M. D. LXVI:
mense Ianuario.

